

februari-maart 2017 / Jaargang 11, nr. 2

Ad Informatie

Magazine van studievereniging Ad Informandum voor Strafrecht en Criminologie

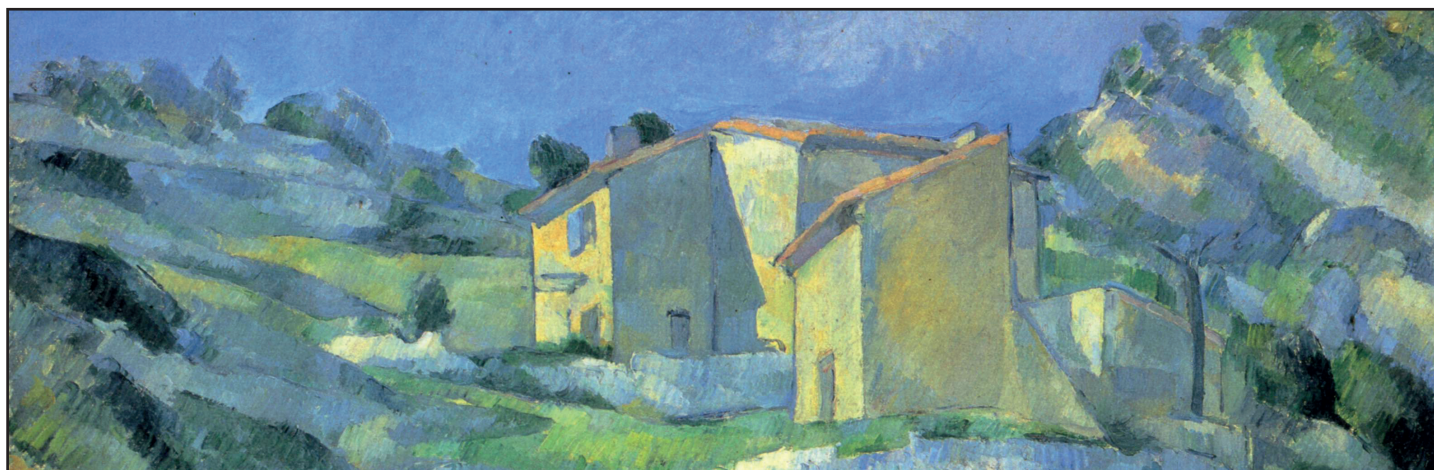
Hertoghs | advocaten-
belastingkundigen

WLADIMIROFF
ADVOCATEN

**INTERVIEW MET
WILLEM JAN AUSMA**

**CRIMINELE
BURGERINFILTRATIE:
DE RENE F. ZAAK**

**DNA-BEWIJS
ONTRAFELD**

Colofon

De Ad Informatie is het verenigingsblad van Ad Informandum, de Utrechtse studievereniging voor strafrecht en criminologie. De vereniging is verbonden aan het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtwetenschappen van de Universiteit Utrecht. Het blad verschijnt drie maal per jaar.

XXXIe bestuur der Ad Informandum

Matthijs de Zoete (Praeses)
Hidde van Roosmalen (ab Actis)
Matthijs Fijnheer (Fiscus)
Rebecca Coomans (Commissaris Extern)
Sterre van Hout (Commissaris Intern)
Maud Marckelbach (Commissaris Sociale Activiteiten)

Contactgegevens

Ad Informandum
Kamer 0.23
Janskerkhof 2-3a
3512 BK Utrecht

Bestuurskamer: 030-2538291

www.adinformandum.nl
info@adinformandum.nl

Redactie

Hidde van Roosmalen
(hoofdredactie en layout)
Bonita van Vliet
Evelijn van Wanroij
Bianca Willemsen
Richelle van Grinsven

Met dank aan:

Prof. mr. Constantijn Kelk
Prof. dr. Ferry de Jong
Ausma De Jong Advocaten te Utrecht
Willem Jan Ausma
Fleur le Roy

Onze sponsors:

Hertoghs advocaten en belastingadviseurs, DLA Piper, De Brauw Blackstone Westbroek, Wladimiroff advocaten, Universiteit Utrecht en het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtwetenschappen.

Aanvragen lidmaatschap

Ben je geïnteresseerd in het strafrecht en/of de criminologie en lijkt het je leuk om lid te worden van Ad Informandum? Registreer je dan via onze website: www.adinformandum.nl.

Het lidmaatschap bedraagt € 20,- per jaar.

Lidmaatschap biedt gratis toegang tot onze excursies, pleittrainingen, symposia, ledenborrels, kroegcolleges en de buitenlandreizen.

Inschrijvingsregeling activiteiten

Als lid van onze vereniging word je middels de nieuwsbrief, website en facebookpagina op de hoogte gehouden van de georganiseerde activiteiten. Aanmelden voor de activiteiten kan w je in te schrijven op onze website. Na je inschrijving ontvang je z.s.m. een bevestiging.

Opzeggen lidmaatschap

Het lidmaatschap kun je uitsluitend aan het einde van het studiejaar opzeggen. Dit betekent dat slechts uitschrijvingen die binnen komen voor 1 september geldig zijn voor het aankomende collegejaar. Schrijf je dus tijdig uit via onze website indien je bent afgestudeerd.

Copyright

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaardt de redactie geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de gevolgen hiervan.

Van de redactie

Beste lezer,

Het goede voornemen van de redactie was om dit kalenderjaar een nog mooiere editie van de Ad Informatie te publiceren dan afgelopen jaar. Met de tweede en voorlaatste uitgave van dit collegejaar is dat volgens ons gelukt. In deze editie treft u een met foto's verrijkt reisverslag van onze geslaagde studiereis naar Krakau aan - en als u dat uit heeft, heeft u nog veel te lezen. Zo wordt gezien in hoeverre een onbeperkt spreekrecht voor het slachtoffer in het strafproces wenselijk is, maar ook hoe de levenslange gevangenisstraf in Nederland werkt, vanuit Europees perspectief. Daarnaast leest u een diepgaand interview met Willem Jan Ausma, van het Utrechtse Ausma De Jong advocaten, en wordt het gebruik van DNA-bewijs ontrafeld. Tot slot kunt u het een en ander lezen over (criminele) burgerinfiltranten, het Nederlandse downloadverbod, de ISD-maatregel in de praktijk, en in hoeverre crimineel gedrag biologisch bepaald is. Het moge duidelijk zijn dat onze redacteuren niet stil hebben gezeten, en dat wij er op vertrouwen dat deze editie met veel interesse en plezier gelezen gaat worden.

Namens de Ad Informatiecommissie,

Hidde van Roosmalen
h.t. hoofdredacteur Ad Informatie
h.t. ab Actis van Ad Informandum

Inhoudsopgave

- 5 Levenslange gevangenisstraf
 De situatie in Nederland in het licht van Europese regelgeving
- 8 Krakau: het reisverslag
- 11 Is crimineel gedrag biologisch bepaald?
- 13 Een Nederlands downloadverbod
 Effectief of onnodig?
- 15 Een onbeperkt spreekrecht voor het slachtoffer
 De bezwaren hiertegen besproken en gewaardeerd
- 18 Interview met strafrechtadvocaat Willem Jan Ausma
- 20 DNA-bewijs ontrafeld
- 24 De 'criminele burgerinfiltrant': wel of niet?
 René F. voor justitie naar Libanon
- 27 De ISD-maatregel in de praktijk

Beste Lezer,

Alweer de tweede Ad Informatie ligt voor uw neus. We zijn nu ongeveer halverwege het academisch jaar en binnenkort zal dan ook de ALV plaatsvinden. Ik nodig u allen van harte uit om hierbij aanwezig te zijn, om zo het reilen en zeilen binnen uw vereniging te aanschouwen en om eens kritisch te kijken naar het gevoerde beleid.

Wat een reis heeft Ad Informandum gehad naar Krakau. Mocht u niet zijn mee geweest, dan heeft u aardig wat gemist. Een geweldig gezelschap, met enthousiaste mensen, waarvoor dank. Ad Informandum heeft aldaar een mooie mix van leerzame activiteiten neergezet. Denkt u bij voorbeeld aan een indrukwekkende excursie naar voormalig concentratie- en vernietigingskamp Auschwitz-Birkenau waar wij in een temperatuur van zo'n -10 graden Celsius zijn rondgeleid door een Poolse gids. Het is maar moeilijk voorstelbaar in wat voor een beestachtige omstandigheden de mensen daar hun tijd hebben moeten doorbrengen. De temperatuur waarin wij de rondleiding volbrachten in onze dikke winterkleding met handschoenen en mutsen, maakte dat de ondraaglijke omstandigheden in dit kamp nog meer in het licht kwamen te staan. Enigszins aangeslagen verlieten wij het kamp en gingen wij terug naar de binnenstad van Krakau om met zijn allen vervolgens uit eten te gaan. De daaropvolgende dag genoten wij een rondleiding door de prachtige universiteit van Krakau. Daarnaast mocht bij deze reis het nodige uitgaansgeruis uiteraard niet ontbreken en is er tot diep in de late uurtjes gedanst en is Krakau onveilig gemaakt. Ik kan dan ook niet anders dan u van harte aan te raden om de aftermovie te bekijken.

Tevens kunnen wij terugkijken op een zeer geslaagd symposium over de corruptie binnen de politie. Een prachtig en inspirerend sprekerspanel maar ook een groot en divers publiek dat een groot aantal vragen afvuurde op de sprekers tijdens de discussie. We streven er altijd naar om de meest actuele onderwerpen aan onze leden voor te schotelen. Op het moment van dit schrijven, exact een week na het symposium, prijkt groot op nu.nl de kop: 'Agent dienst beveiliging lekte informatie naar Marokkaanse criminelen'. Zo zou een politieagent aangehouden zijn die opsporingsinformatie hebben doorgespeeld naar een Marokkaans-Nederlandse misdaadorganisatie. Mooi om te zien dat een actueler onderwerp voor ons symposium niet mogelijk was. Daarnaast verdient nog opmerking dat de borrel zeer goed bezocht was. Erg leuk om nog een klein drankje met u te doen en verder te discussiëren over het zojuist bezochte symposium. Wij hopen u graag volgend symposium weer te mogen verwelkomen.

Ik wil u daarnaast graag nog wijzen op een aantal activiteiten waarop we u als lezer van dit mooie blad graag weer terugzien. Zo zal er op 8 maart voor de Rag-week een karaokeavond worden georganiseerd in samenwerking met Sirius, Tilia en het Molengraaff Dispuut. Dit jaar zijn de goede doelen de Plusbus Erop Uit en Stichting Leergeld Utrecht. Komt dus allen en zing de longen uit uw lijf om deze prachtige doelen met zoveel mogelijk geld te steunen. Ook zal er op een nog nader te bepalen datum, waarschijnlijk in april, een gala worden georganiseerd in samenwerking met studievereniging Urios. Wij zien u graag bij beide activiteiten. Het beloven twee mooie avonden te worden, die u zeker niet wilt missen.

Met vriendelijke groet,

Matthijs de Zoete, *h.t. praeses*

Levenslange gevangenisstraf

In Nederland zitten op dit moment ongeveer 40 levenslang gestraften in de gevangenis. Er wordt regelmatig geroepen: “in Nederland is levenslang echt levenslang”. Deze mensen kunnen namelijk enkel vrijkomen door gratie van de koning te verkrijgen.[i] Feitelijk is er dus een mogelijkheid tot vervroegde vrijlating na oplegging van een levenslange gevangenisstraf. Sinds 1986 is een dergelijk gratieverzoek van een tot levenslange gevangenisstraf veroordeelde echter slechts één keer gehonoreerd. De Rechtbank Noord-Nederland achtte in 2015 de levenslange gevangenisstraf daarom in strijd met art. 3 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). [ii] Dit artikel bepaalt:

“Niemand mag worden onderworpen aan foltering en aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen”.

Door: Bonita van Vliet

De Hoge Raad heeft daarentegen in 2009 nog bepaald dat de levenslange gevangenisstraf zoals in Nederland tenuitvoergelegd wel door de mensenrechtelijke beugel kan.[iii] Dit arrest is zwaar bekritiseerd door verschillende rechtsgeleerden.

De veranderende uitspraak van de rechtbank lijkt het gevolg te zijn van enkele uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM). In 2008 werd door het EHRM bepaald dat een levenslange gevangenisstraf niet in strijd is met art. 3 EVRM zolang het *de jure* en *de facto* mogelijk is dat de veroordeelde in aanmerking komt voor vervroegde vrijlating.[iv] Op grond van art. 2 Gratiewet bestaat zoals reeds benoemd *de jure* deze mogelijkheid in Nederland. De verdachte dient in Nederland zelf een verzoek tot gratie in te dienen. Hij kan zoveel verzoeken indienen als gewenst, maar moet tussen elk verzoek minimaal een jaar wachten. Uiteindelijk heeft de regering de bevoegdheid om gratie te verlenen, maar zij is daar niet toe verplicht. In Vinter tegen het Verenigd Koninkrijk en later herhaald in Murray tegen Nederland heeft het EHRM echter bepaald dat een levenslange gevangenisstraf niet in strijd met art. 3 EVRM is, zolang de straf niet “*irreducible*” is en de veroordeelde een “*prospect of release*” houdt. De herbeoordeling dient volgens het EHRM aan meerdere eisen te voldoen. Ten eerste vereist het EHRM dat wordt beoordeeld of de veroordeelde dermate is veranderd en zo ver vooruit is gegaan in zijn resocialisatie, dat verdere tenuitvoerlegging van de levenslange gevangenisstraf niet kan worden gerechtvaardigd. Vrijlating kan niet enkel worden toegestaan in gevallen van ernstige ziekte, ander fysiek beletsel of het bereiken van een zeer hoge leeftijd. Informatie betreffende de ontwikkeling van de persoon van de veroordeelde en de geboden mogelijkheden tot resocialisatie dienen bij de beoordeling te worden meegewogen. Daarnaast dient het voor de veroordeelde ten tijde van de oplegging van de straf duidelijk te zijn aan welke objectieve criteria wordt getoetst bij de herbeoordeling. Als uitgangspunt dient te worden genomen dat de herbeoordeling niet meer dan vijftientig jaar na oplegging van de straf plaatsvindt en dat ook daarna periodieke herbeoordeling mogelijk dient te worden gemaakt. Tevens dient de herbeoordeling met voldoende procedurele waarborgen te zijn omkleed. Tot slot moet de veroordeelde zich, ook voor de herbeoordeling, kunnen voorbereiden op een eventuele terugkeer in de maatschappij. Mogelijkheden tot resocialisatie moeten dus worden geboden.[v]

Een maand na de uitspraak van de Rechtbank Noord-Nederland besloot de Rechtbank Amsterdam toch om een levenslange gevangenisstraf op te leggen aan iemand die met voorbedachten rade twee mensen met vergif om het leven had gebracht.[vi] Tot zover hebben de uitspraken van het EHRM de Nederlandse rechtspraak dus nog niet beïnvloed. Dit lijkt te zijn veranderd door een uitspraak van de Hoge Raad van 5 juli 2016.

Op 19 januari 2015 veroordeelde het Gerechtshof Den Haag een verdachte tot een levenslange gevangenisstraf die in koelen bloede twee ex-vriendinnen en de zus van een van hen door het hoofd had geschoten omdat hij zich gekrenkt voelde. Het hof kwam tot deze beslissing door de ernst van de moorden en het feit dat de dader nauwelijks inzicht verschaftte in zijn motieven.[vii] In cassatie klaagt de verdachte over strijdigheid met art. 3 EVRM. De Hoge Raad stelt voorop dat een levenslange gevangenisstraf op zichzelf niet strijdig is met art. 3 EVRM. Een levenslange gevangenisstraf kan volgens de Hoge Raad echter niet worden opgelegd indien ten tijde van de oplegging niet duidelijk is dat er na verloop van tijd een reële mogelijkheid is tot herbeoordeling bestaat. Dit hoeft er niet per definitie toe te leiden dat de gevangenisstraf wordt ingekort of leidt tot invrijheidstelling. De Hoge Raad komt uiteindelijk tot de conclusie dat in het Nederlandse recht een specifieke op de levenslange gevangenisstraf toegesneden mogelijkheid van herbeoordeling ontbreekt. De huidige tenuitvoerlegging van de levenslange gevangenisstraf is volgens de Hoge Raad dus onverenigbaar met art. 3 EVRM. De strijdigheid met art. 3 EVRM komt pas te vervallen zodra in het Nederlandse recht een mogelijkheid ontstaat om de herbeoordeling van de levenslange gevangenisstraf te laten plaatsvinden in overeenstemming met de voorwaarden zoals gesteld door art. 3 EVRM en het EHRM. De Hoge Raad houdt vervolgens de zaak aan tot 5 september 2017. Tot die tijd heeft de wetgever de mogelijkheid om de regelgeving, omtrent de levenslange gevangenisstraf, dermate aan te passen dat deze regelgeving in overeenstemming is met art. 3 EVRM.[viii]

De Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie heeft op 2 juni 2016 reeds een brief naar de Tweede Kamer verzonden. In deze brief zijn voorgenomen wijzigingen betreffende de tenuitvoerlegging van de levenslange gevangenisstraf opgenomen. Dit was een van de aanleidingen voor de Hoge Raad om de zaak aan te houden. De Hoge Raad gaat er vanuit dat na aanleiding van de brief verdere politieke besluitvorming zal plaatsvinden. In de brief laat de staatssecretaris weten dat levenslang in beginsel levenslang is. Hij is ook niet van plan om van dit beginsel af te wijken. Besluit de rechter dat een levenslange gevangenisstraf passend is, dan keert de veroordeelde in beginsel niet terug in de maatschappij. De staatssecretaris is voornemens om voor levenslanggestraften een ambtshalve periodieke toetsing in te voeren. Daartoe wil hij een adviescollege instellen. Op deze manier wordt volgens de staatssecretaris voor de veroordeelde duidelijkheid gecreëerd omtrent de invulling van zijn detentie en de mogelijkheid om gebruik te maken van activiteiten gericht op re-integratie. Levenslanggestraften hoeven dan re-integratie activiteiten niet meer via individuele procedures af te dwingen.

De staatssecretaris stelt voor om vijftientwintig jaar na aanvang van de detentie de eerste periodieke toetsing te laten plaatsvinden. De duur van de levenslanggestrafte is dan in elk geval langer dan de duur van een veroordeelde die de maximale tijdelijke gevangenisstraf van dertig jaar opgelegd heeft gekregen, aangezien de voorwaardelijke invrijheidstelling over het algemeen plaatsvindt na twintig jaar. Gedurende deze periode van vijftientwintig jaar worden activiteiten aangeboden die in het teken staan van een zinvolle dagbesteding en het verbeteren van het sociaal functioneren. De eerste periode omvat dus geen activiteiten gericht op re-integratie. Bij het eerste toetsingsmoment moet volgens de staatssecretaris de levenslanggestrafte ter observatie tijdelijk naar het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP) gaan. Hier zal onderzoek worden gedaan gericht op diagnostiek en risicoanalyse. Tevens moet bij de toetsing een nabestaanden- en slachtofferonderzoek worden verricht. De adviescommissie brengt vervolgens zijn advies uit aan de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie. Dit advies betreft dan de vraag zo ja, op welke wijze een levenslanggestrafte in aanmerking komt voor activiteiten gericht op re-integratie en de termijn waarop vervolg toetsing plaats dient te vinden. Vervolgens neemt de staatssecretaris op basis van het advies een beslissing. Komt de levenslanggestrafte in aanmerking voor activiteiten gericht op re-integratie, dan wordt een persoonlijk detentie- en re-integratieplan opgesteld. Komt de levenslanggestrafte nog niet in aanmerking voor activiteiten gericht op re-integratie, dan dient in het advies te worden bepaald wanneer de volgende periodieke toetsing plaats dient te vinden. Indien de levenslanggestrafte activiteiten gericht op re-integratie heeft mogen verrichten dient bij de vervolg toetsing te worden beoordeeld hoe hij de activiteiten heeft uitgevoerd en op de activiteiten heeft gereageerd. Aan de hand hiervan dient te worden bepaald of de levenslanggestrafte in aanmerking komt voor verdergaande activiteiten, zoals verlof.

Tot slot adviseert de staatssecretaris om de adviescommissie te laten bestaan uit een gezaghebbende voorzitter en vier leden. Zo kunnen in de adviescommissie twee juridische personen en twee personen met gedragsdeskundige achtergrond plaatsnemen. Daarnaast dienen volgens de staatssecretaris personen te worden geworven die binnen de adviescommissie specifiek de positie en belangen van slachtoffers en nabestaanden kunnen behartigen. Uiteindelijk is de adviescommissie een onafhankelijk orgaan. [viii]

Is dit idee van de staatssecretaris echter wel in overeenstemming met art. 3 EVRM en de vereisten die het EHRM hieraan stelt?

Ten eerste wordt in het voorstel pas na vijftientig jaar gestart met activiteiten gericht op re-integratie. Men kan zich afvragen of dit echt vooruitzicht biedt op vrijlating. De levenslanggestrafte loopt vijftientig jaar mee in het dagelijks leven binnen de gevangenis, terwijl de buitenwereld doorontwikkeld. De maatschappij verandert, maar dit is bij de levenslanggestrafte onbekend. Re-integratie heeft volgens D66 en de SP tijd nodig, hoe langer hiermee wordt gewacht, hoe kleiner de kans op succes. Daarnaast weet je bij het eerste toetsingsmoment nog niks over de veroordeelde persoon. [ix]

Ten tweede is een adviescommissie en uiteindelijk beoordeling van staatssecretaris geen rechterlijke herbeoordeling. Uit de zaken Vinter en Murray lijkt te volgen dat de herbeoordeling dient plaats te vinden door de rechter. In de zaak Hutchinson tegen het Verenigd Koninkrijk lijkt het EHRM hier echter op terug te komen. Het EHRM zegt in deze zaak dat herbeoordeling dient plaats te vinden door de rechter, dan wel een functionaris die bevoegd is om de criteria geformuleerd door het EHRM toe te passen. [x] Vanaf 1 maart 2017 zal het adviescollege levenslanggestrafte, zoals geadviseerd door de staatssecretaris, na vijftientig jaar de minister gaan adviseren over mogelijk re-integratieactiviteiten in de aanloop naar een eventuele gratieverlening. Hierbij zal een positief advies van de commissie niet bindend zijn, maar kan de levenslanggestrafte bij een negatieve beslissing van de minister wel een civielrechtelijk kort geding tegen de staat aanspannen. [xi]

Tot slot volgt uit het voorgaande dat de gratieprocedure voor de levenslanggestrafte de aangewezen weg blijft tot mogelijk vervroegde vrijlating. Ondanks dat er dus een procedure voor re-integratie ontstaat, kan men zich afvragen of wel voldaan wordt aan het *de facto* vereiste van het EHRM. Gaan dergelijke gratieverzoeken nu dan wel worden ingewilligd? Uiteindelijk zullen we op 5 september 2017 te weten komen of de Hoge Raad het instellen van de adviescommissie levenslanggestrafte in overeenstemming acht met art. 3 EVRM. Mocht de Hoge Raad tot de conclusie komen dat dit strijdig is, dan wordt daarmee het opleggen van een levenslange gevangenisstraf in Nederland feitelijk onmogelijk tot het moment dat de wetgever de regelgeving opnieuw aanpast.

Voor dit artikel zijn de volgende bronnen gebruikt:

[i] <http://www.rtlnieuws.nl/nieuws/binnenland/dit-zijn-ze-de-levenslang-gestraften-van-nederland> (laatst bezocht 14 februari 2017).

[ii] Rb. Noord-Nederland 24 november 2015, ECLI:NL:RBNNE:2015:5389.

[iii] HR 16 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BF3741.

[iv] EHRM 12 februari 2008, 21906/04, (Kafkaris t. Cyprus).

[v] EHRM 9 juli 2013, 2013/254, (Vinter t. Verenigd Koninkrijk); EHRM 26 april 2016, 10511/10, (Murray t. Nederland).

[vi] Rb. Amsterdam 14 januari 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:132.

[vii] Gerechtshof Den Haag 19 januari 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:37.

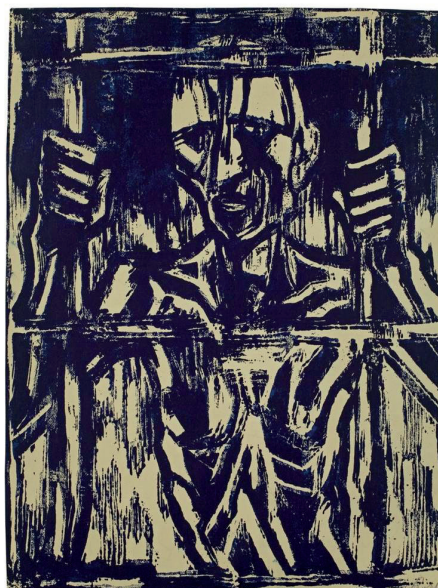
[viii] HR 5 juli 2016, ECLI:NL:HR:2016:1325.

[ix] Kamerstukken II 2015/16, 29279, 325.

[x] Handelingen II 2015/16, 109, p.2.

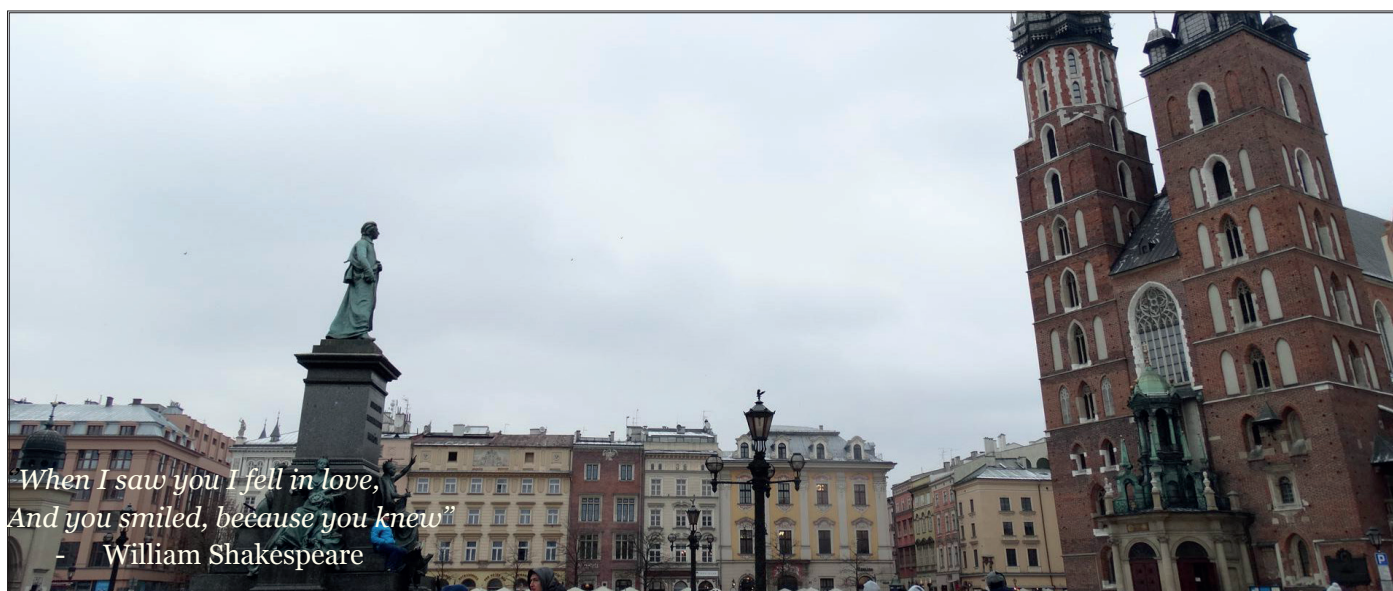
[xi] EHRM 17 januari 2017, 57592/08, (Hutchinson t. Verenigd Koninkrijk)

[xii] Besluit Adviescollege levenslanggestraften, 25 november 2016, *Stcrt.* 1 december 2016, nr. 65365.

Krakau: het reisverslag!

Door: Bianca Willemsen

Pubcrawl

Van 7 tot en met 10 februari zijn 21 leden van Ad Informandum afgereisd naar het prachtige Krakau in Polen. De reis werd georganiseerd door de commissie Buitenlandreizen, bestaande uit Maud Markelbach, Julia Roelofs, David Winkel, Chiara Massaro en Rachèl de Wilde.

Op 7 februari verzamelde iedereen zich rond 12 uur op Eindhoven Airport. Iedereen had heel veel zin in de reis en kon niet wachten om in het vliegtuig te stappen! De vlucht met Ryanair duurde zo'n anderhalf uur. In Krakau was het erg koud, veel kouder dan in Nederland, maar dit mocht de pret niet drukken. Al snel kwamen de studenten in het centrum aan.

Het middelpunt van het centrum is Rynek Glowny, een heel groot plein, waar vele straten naartoe leiden. De Krakau-gangers keken al direct hun ogen uit, voordat ze de straat insloegen naar het hostel waar zij de komende drie nachten zouden gaan verblijven: het Little Havana Party Hostel. De naam zegt het al, hier kan goed gefeest worden en zo geschiedde. De eerste activiteit in Krakau was de Pubcrawl, georganiseerd door het Hostel. Na vele drankjes, potjes tafelvoetbal en beerpong was het dan echt tijd om het uitgaansleven in de stad te verkennen. De reizigers bezochten die avond drie clubs, om vervolgens na veel dansjes en drankjes vermoeid in bed te belanden. De volgende ochtend was het namelijk alweer vroeg tijd voor de volgende activiteit.

Auschwitz-Birkenau

Om 10 voor 8 in de ochtend werden de studenten van Ad Informandum door een busje opgehaald om te vertrekken naar het monumentale museum Auschwitz-Birkenau.^[i] De hele ochtend kreeg de groep een rondleiding door het voormalige concentratiekamp. De gids vertelde veel over wat zich heeft afgespeeld in Auschwitz en Birkenau. Ruim 1,5 miljoen mensen zijn hier vermoord door de

Nazi's. Joden werden gedeporteerd en kwamen in het kamp op een gruwelijke wijze om het leven. Ook politieke gevangenen en etnische minderheden overleefden de bizarre levensomstandigheden in het concentratiekamp vaak niet langer dan drie maanden.

De reizigers vonden de trip naar Auschwitz-Birkenau erg heftig. Het is bizar om de plek waar zoveel mensen vermoord zijn met eigen ogen te zien. Hoe heftig het ook is, het is zeker een indrukwekkende ervaring die je zeker nog lang bij zal blijven. Iedereen zou deze plek eens moeten zien, pas dan krijg je daadwerkelijk het besef van wat er allemaal gebeurd is in de Tweede Wereldoorlog. Zoals in het museum ook op een muur afgebeeld staat:

“Those who do not remember the past, are condemned to repeat it.” [ii]

Dat mag natuurlijk nooit gebeuren.

Na het bezoek aan Auschwitz hadden de leden van Ad Informandum wat uurtjes vrije tijd. Deze tijd werd door iedereen verschillend ingevuld. De stad werd verkend, er werden kerken en souvenirwinkels bezocht, marktplaatsjes werden bekeken en er werd lekker geluncht in Poolse restaurants. Die avond kwam iedereen weer bij elkaar om gezellig gezamenlijk te eten bij de Italiaan. De avond werd afgesloten met een paar drankjes in de Cubaanse club van het hostel. Hier werd de ruimte gevuld met heerlijke salsamuziek. Vele reizigers van de groep waren erg verbaasd over de uitdagende manier waarop de Poolse dames aan het dansen waren... Dit heeft gezorgd voor veel lachbuien onder de studenten.

Bezoek aan de Universiteit

De volgende ochtend werd de groep opgehaald om een bezoek te brengen aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Krakau. Eerst bezochten de leden een oud gedeelte van de Universiteit, wat hedendaags als museum dient. Er was een oude bibliotheek en een diner-ruimte voor de professoren te vinden. Vervolgens werd er een rondleiding over de faculteit gegeven. De rondleiding eindigde in een klaslokaal, waar de gids enkele dingen vertelde over het Poolse strafrecht en de strafrechtelijke verschillen in de rechtsstelsels binnen Europa:

“In Polen was het enige tijd geleden strafbaar om onder invloed op de fiets te stappen. Dit leidde uiteindelijk tot vele gevangenisstraffen van soms wel drie jaar, omdat dit steeds vaker voorkwam. Inmiddels is het fietsen onder invloed in Polen niet meer strafbaar, maar het heeft veel moeite gekost om dit voor elkaar te krijgen.”

Na het bezoek aan de Universiteit bezochten de Krakau-gangers het Kasteel Wawel, aan de rivier de Wisla. Het kasteel was erg groot en mooi om te zien. Daarnaast was beneden het kasteel de beroemde ‘Draak van Wawel’ te vinden, die echt vuur spuwt. Het verhaal achter dit standbeeld luidt als volgt:

“De draak van Wawel moest iedere dag door de bewoners van Wawel gevoerd worden. De toenmalige Koning loofde zijn dochter uit aan de persoon die deze draak zou kunnen verslaan. Niemand durfde het duel aan te gaan, behalve de Schoenmaker Skuba. Hij vulde een dood schaap met zwavel, naaide hem weer dicht en voerde dit schaap aan de draak. De draak vloog hierdoor in brand en dronk de hele Wisla leeg, waardoor hij stierf. Sindsdien was het land veilig en is er nooit meer een draak gezien.” [iii]

Het middagprogramma was voor iedereen optioneel. Zo werd er onder andere een escape-room bezocht. De Krakau-gangers die deze activiteit deden wisten binnen de tijd te ontsnappen! Andere activiteiten die onder-

nomen werden waren de zoutmijnen en the Schindler's Factory.[iv] Deze fabriek is heel bekend door de film Schindler's List, een waargebeurd verhaal over een SS'er die veel Joden helpt overleven van de Tweede Wereldoorlog. De fabriek werd door de bezoekers als zeer indrukwekkend ervaren.

Ook werd het enge spookhuis The Lost Souls Alley bezocht, dit was echter niet voor iedereen weggelegd...[v] Enkele studenten schrokken zo erg van de geluiden in het spookhuis, dat ze wegrendden en hierbij van de trap vielen. Het bestuur was echter niet bang te krijgen, dus zij hebben de tocht door het spookhuis helemaal doorstaan.

De laatste avond in **Schittermagisch Krakau**

Na de verschillende activiteiten van de middag was het tijd om lekker iets met zijn allen te gaan drinken. De leden gingen hiervoor naar de Joodse wijk Kazimierz, in het zuiden van de stad. Hier kwamen de reizigers al snel in een klein barretje terecht, waar volop geproost werd op de leuke dagen in Krakau. Daarna werd er lekker gegeten in een traditioneel Pools restaurant. Na het eten ging ieder zijn eigen weg om de laatste avond in de stad door te brengen. Enkele studenten vertrokken naar het centrum om daar iets te drinken, anderen bleven in Kazimierz om te bowlen. Om 1 uur verzamelde iedereen zich in het Hostel, om vervolgens gezamenlijk te gaan stappen.

De avond werd afgesloten in the Frantic Club, waar de feestgangers gezamenlijk dansten tot diep in de nacht. Het was een erg gezellige avond vol dans en muziek.

De volgende dag moest er helaas alweer om 12 uur uitgecheckt worden. De kamers werden voor de laatste keer gecheckt en daarna vertrok de groep weer terug naar het vliegveld. Op het moment dat de groep vertrok naar het treinstation, begon de zon te schijnen. Om kwart voor 6 in de middag waren de Krakau-gangers van Ad Informandum weer terug in Nederland.

Namens alle reizigers wil ik de commissie bedanken voor de ontzettend leuke reis! We hebben veel verschillende activiteiten ondernomen: educatieve en historische activiteiten, maar ook een heleboel gezellige etentjes en uitstapjes door de stad. Het was zeker een week om nooit te vergeten! Dzięk!

Groepsfoto bij de faculteit Rechtsgeleerdheid in Krakau

Voor dit reisverslag zijn de volgende bronnen gebruikt:

[i] Auschwitz en Birkenau ligt ongeveer anderhalf uur van Krakau af en is daarom gemakkelijk aan te reizen. Daarnaast kun je in Krakau verschillende tours boeken naar Auschwitz.

[ii] Uitspraak van George Santayana, de uitspraak is te vinden in Auschwitz.

[iii] https://nl.wikipedia.org/wiki/Smok_Wawelski

[iv] <http://www.krakow-info.com/schindler.htm>

[v] www.lostsoulsalley.com

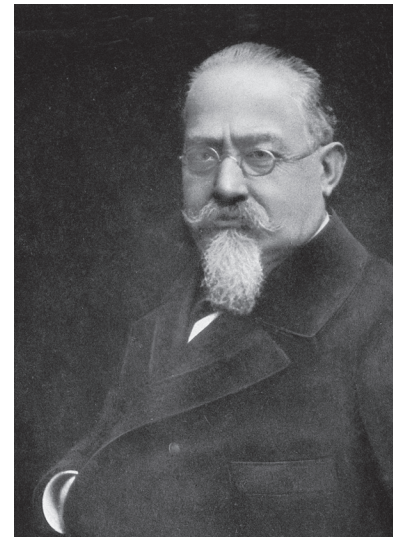

Is crimineel gedrag biologisch bepaald?

Op 2 februari dit jaar schreef het WODC in een rapport aan de Tweede Kamer dat er meer aandacht moet komen voor biologische verklaringen voor crimineel gedrag.[i] Zo zouden jeugdinrichtingen onderzoek moeten doen naar de invloed van bijvoorbeeld voedingssupplementen of hartslagmetingen. Om morele redenen en door felle kritiek vanuit de samenleving is hier in de loop der jaren in de criminologie relatief weinig aandacht aan besteed. Voornamelijk werd gefocust op omgevingsfactoren en opvoeding, ook wel *nurture* genoemd, om crimineel gedrag te verklaren. In dit artikel zullen een aantal biologische verklaringen voor crimineel gedrag besproken worden.

Door: Richelle van Grinsven

Cesare Lombroso was in 1876 de eerste wetenschapper die zich bezighield met de biologische kenmerken van criminelen en wordt ook wel de voorvader van de criminele antropologie genoemd.[ii] *“Bijna alle criminelen hebben flaporen, dik haar, dunne baarden, uitgesproken schedelholten, een vooruitstekende kin en brede jukbeenderen”*, stelde hij.[iii] Deze conclusies baseerde hij op gelaatkundige metingen onder duizenden gevangenen. Lombroso was ervan overtuigd dat criminaliteit een overblijfsel is uit een eerdere fase van de evolutie, een soort primitief gedrag wat vanzelf zou verdwijnen in de loop der jaren. Volgens hem was criminaliteit te wijten aan biologische, erfelijke factoren in plaats van aan maatschappelijke factoren. Omdat hij criminaliteit als een erfelijke afwijking zag, die ‘normale’ mensen in de evolutie waren kwijtgeraakt, waren geboren criminelen niet te redden en dienden zij volgens Lombroso de doodstraf te krijgen.[iv] De theorie van Lombroso werd al gauw ontkracht in de wetenschappelijke wereld en de biologische verklaringen voor crimineel gedrag werden in de ban gedaan.

Ook in Nederland werd de biologische benadering lange tijd niet geaccepteerd. In 1979, zo’n honderd jaar na de theorie van Lombroso, stelde criminoloog Wouter Buikhuisen dat mensen biologische aanleg kunnen hebben voor criminaliteit.[v] Buikhuisen wilde onderzoek verrichten naar het verband tussen crimineel gedrag en de hoeveelheid testosteron of adrenaline. Ook stelde hij dat een afwijkend uiterlijk tot criminaliteit zou kunnen leiden. Wanneer namelijk iemand buiten de groep zou vallen vanwege deze biologische factoren, zou dit volgens Buikhuisen kunnen resulteren in afwijkend, crimineel gedrag. Het biosociale onderzoek van Buikhuisen kwam echter nooit van de grond vanwege de vele kritiek die hierop volgde. Mensen waren bang dat hij hersenoperaties zou gaan verrichten bij criminelen. Door Piet Grijs, columnist bij Vrij Nederland, werd zelfs de vergelijking getrokken met Nazi-Duitsland. *“Kijk, de mens kan eigenlijk niet goed verdragen het idee dat zijn omstandigheden ook mee bepaald kunnen worden door wat er in zijn hoofd gebeurt of door wat er in zijn hoofd mis is. Wij dachten in die tijd waarin ik dat probeerde aan de maakbaarheid van de mens. Als je het milieu maar goed inrichtte, dan was er niks aan de hand”*, geeft Buikhuisen later aan in een interview.[vi] Hij was simpelweg te vroeg met zijn – in die tijd nog revolutionaire – theorieën.

In 2006 werd dan eindelijk onder leiding van Theo Dorelijers door wetenschapper Arne Popma onderzoek verricht naar de biologische factoren van crimineel gedrag. De opzet van dit onderzoek was gelijk aan wat Buikhuisen bijna dertig jaar eerder wilde onderzoeken. Onderzocht werden verschillen in levels van het stresshormoon cortisol, de frequentie van de hartslag, zweetproductie en de hoogte van het testosterongehalte bij jonge jongens met of zonder psychiatrische stoornis en met of zonder crimineel verleden.[vii] De conclusie van dit onderzoek was dat een hoog cortisolgehalte openlijke agressie tegen zou kunnen gaan. Jongeren met een hoger cortisolgehalte zouden namelijk uit angstgevoelens minder geneigd zijn tot crimineel gedrag. *“Een bushokje vernielen, iemand een mes tussen de ribben steken, iemand een kaakslag verkopen of een bejaarde beroven... Als u en ik dat zouden moeten doen in opdracht, dan zouden wij zo overspoeld worden door onaangename gevoelens dat alleen al daarom we het uit ons hoofd zouden laten om het te doen.”*, aldus Dorelijers.[viii]

De bevindingen van onder meer Dorelijers en Popma zijn nu samengevat in het onderzoeksrapport van het WODC, dat begin februari 2017 naar de Tweede Kamer is gestuurd. Door WODC-onderzoeker De Kogel wordt zelfs in dit rapport gesteld dat Nederland tegenwoordig voorop loopt in het onderzoek naar het verband tussen biologische factoren en criminaliteit. Staatssecretaris van Justitie, Klaas Dijkhoff, is van mening dat ontwikkelingen in de neurowetenschap kunnen resulteren in een betere aanpak van criminele jongeren.[ix] Deze ontwikkelingen worden op dit moment nog weinig in de justitiële praktijk toegepast. Wel erkent Dijkhoff dat er ethische aspecten zitten aan de toepassing van deze onderzoeken in de praktijk. De biologische factoren moeten altijd samen worden gezien met de sociale en psychologische factoren. Anders zou immers gesteld kunnen worden dat de vrije wil niet bestaat. Dit ‘determinisme’ kan geen stand houden in de ontwikkelingen van de hedendaagse criminologie.

Het biologisch onderzoek gaat tegenwoordig in Nederland nog een stuk verder dan het onderzoek naar cortisol. Nederland is zelfs het eerste land dat voedingssupplementen op grote schaal verstrekt aan agressieve gedetineerden. [x] Gezonde voeding zou volgens Brits onderzoek leiden tot minder gewelddadig gedrag. Het onderzoek naar het effect van voedingssupplementen op gevangenen loopt sinds 2015 in verschillende Nederlandse penitentiaire (jeugd)inrichtingen en is nog experimenteel van aard. Het is dus nog maar de vraag of gezonde eetgewoonten werkelijk agressiviteit en daarmee wellicht criminaliteit kunnen verminderen.

Met behulp van de neurowetenschap wil het Ministerie van Justitie jeugdige criminelen positief beïnvloeden. Naast het gebruik van voedingssupplementen wil het ministerie in jeugdgevangenenissen gebruikmaken van speekseltesten, computergames, bloedonderzoek, medicijnen en hartslagmetingen. Waar veertig jaar geleden al het biologische onderzoek geweerd werd, lijkt nu alles mogelijk. “*Je zou zelfs bij hele kleine kinderen al kunnen kijken of er factoren zijn die probleemgedrag in de hand werken. Die kun je al vroeg in kaart brengen, zodat je de ouders en het kind kan helpen zodat het niet overgaat tot criminaliteit*”, geeft De Kogel aan.[xi]

Men dient zich wel af te vragen of het neurologisch onderzoek niet te ver gaat. Het mag naar mijn mening niet zo zijn dat jeugdige gedetineerden enkel als onderzoeksobject worden beschouwd. Daarnaast bestaat er een risico dat biologisch onderzoek leidt tot stigmatisering en profiling. Juist deze bezwaren werden veelvuldig geuit naar aanleiding van de onderzoeken van Lombroso en Nederlandse wetenschapper Buikhuisen. Volgens Dorelijers is het dan ook uitgesloten dat er bij voorbaat al bij pasgeborenen een risicoprofiel kan worden opgesteld. “*De ontwikkeling van kinderen is voor ieder kind weer anders. De biologische outfit die hij meegekregen heeft kan hem net zo goed ten dienste zijn als dat het ongunstig uit gaat werken*”, geeft Dorelijers aan.[xii]

Tegenwoordig blijkt aldus dat de deuren voor het biologische onderzoek naar criminaliteit wijd openstaan. Dit lijkt een gewin te zijn voor de criminologische wetenschap. Wel moeten de conclusies uit dit onderzoek met voorzichtigheid worden getrokken. Ik ben in ieder geval erg benieuwd naar de reactie van de Tweede Kamer op het onderzoeksrapport van het WODC.

Tegenwoordig blijkt aldus dat de deuren voor het biologische onderzoek naar criminaliteit wijd openstaan. Dit lijkt een gewin te zijn voor de criminologische wetenschap. Wel moeten de conclusies uit dit onderzoek met voorzichtigheid worden getrokken. Ik ben in ieder geval erg benieuwd naar de reactie van de Tweede Kamer op het onderzoeksrapport van het WODC.

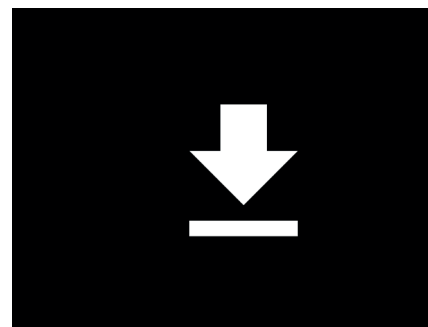
Voor dit artikel zijn de volgende bronnen gebruikt:

- [i] E. de Visser, ‘Onderzoekers Justitie: kijk bij behandeling jonge crimineel ook naar biologische factoren’, *Volkskrant*, 2 februari 2017.
- [ii] C. Coleman & C. Norris, *Introducing Criminology*, New York: Routledge 2011, p. 22.
- [iii] C. Lombroso, *L'uomo delinquente studiato in rapporto alla antropologia, alla medecina legale, ed alle discipline carcerarie*, Bologna: Bocca 1876, p. 53.
- [iv] P.G.F.C.M. Battistuzzi, ‘De criminele mens volgens Cesare Lombroso’, *Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde*, september 2010, p. 117.8
- [v] W. Buikhuisen, *Kriminologie in biosociaal perspectief*, Deventer: Kluwer, 1979.
- [vi] Uitzending NOVA 3 oktober 2006, NPO 2.
- [vii] M. Lauteslager, ‘Neurowetenschap en de biologische verleiding’, *De Psycholoog*, april 2008, p. 221.
- [viii] Uitzending NOVA 3 oktober 2006, NPO 2.
- [ix] ‘Justitie gaat naar hersenen jonge criminelen kijken’, *NOS*, 2 februari 2017.
- [x] E. de Visser, ‘Gevangenenissen bestrijden agressie met supplementen’, *Volkskrant*, 5 september 2015.
- [xi] ‘Justitie gaat naar hersenen jonge criminelen kijken’, *NOS*, 2 februari 2017.
- [xii] Uitzending NOVA 3 oktober 2006, NPO 2.

Een Nederlands downloadverbod effectief of onnodig?

Wij Nederlanders leven in een informatiemaatschappij waarin veel van ons handelen tegenwoordig is gedigitaliseerd. We staan er vaak niet bij stil dat deze digitale gedragingen anderen schade kunnen toebrengen. Denk bijvoorbeeld aan platenmaatschappijen, videotheken of artiesten; wanneer jij jouw cd of film illegaal downloadt, lopen zij hierdoor immers omzet mis. Sinds ongeveer twee-en-een-half jaar is downloaden illegaal in Nederland, maar hoe kan het dat we nog steeds ongestraft naar gedownloade films en series kijken? In dit artikel zal worden uitgelegd hoe dit kan en wat nou eigenlijk de strafrechtelijke gevolgen van illegaal downloaden zijn.

Door: Evelijn van Wanroij

Neelie Kroes, commissaris van de Europese Commissie en verantwoordelijk voor de Digitale Agenda, zei in een toespraak in 2011 over onder andere auteursrechten het volgende:

'Legally, we want a well-understood and enforceable framework. Morally, we want dignity, recognition and a stimulating environment for creators. Economically, we want financial reward so that artists can benefit from their hard work and be incentivised to create more.'^[i] Dit zijn ten eerste redenen waarom het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: HvJEU) in april 2014 een downloadverbod heeft ingesteld.^[ii] Door het strafbaar stellen van illegaal downloaden verwachtte het Hof dat het aanbod van en de vraag naar legale producten vergroot zou worden.^[iii] Of dit daadwerkelijk zo is, is de vraag.

Voordat het downloadverbod gold, was de thuiskopieregeling nog van toepassing.^[iv] De thuiskopieregeling doorbreekt het auteursrecht, dat regelt dat in beginsel alleen de vormgever van een werk hierover mag beschikken. Onder beschikken valt bijvoorbeeld het werk openbaar maken, kopiëren en verkopen. De thuiskopieregeling is dus een uitzondering op de thuiskopieheffing. Op grond van deze regeling mag men voor eigen gebruik werken die eigenlijk onder het auteursrecht vallen kopiëren en gebruiken. Het werk mag echter niet openbaar gemaakt worden. Tot voor kort gold de thuiskopieheffing dus ook voor al het downloaden van muziek, films etc. In 2014 is hier een einde aan gemaakt. De thuiskopie-uitzondering is volgens het Europese Hof in het arrest ACI Amsterdam alleen bedoeld voor een thuiskopie uit legale bron en niet uit illegale bron.^[v] Zodoende kwam het Hof in deze zaak tot de uitspraak dat al het downloaden uit illegale bron onacceptabel is. De betekenis van deze illegale bron is simpelweg een bron die zich niet aan de wet houdt, een bron die auteursrechtelijk beschermd materiaal verspreidt, zonder dat de maker van dit werk hierin heeft toegestemd.^[vi] Veel sites verspreiden hun muziek en films gratis zonder toestemming van de makers, zij betalen de makers ook niet. Een voorbeeld van een illegale bron is bijvoorbeeld The Pirate Bay. Netflix of Spotify, waar mensen voor betalen, zijn wel legaal.

Sinds april 2014 is downloaden uit illegale bron verboden, maar wat zijn de effecten van dit verbod eigenlijk? De hierboven genoemde uitspraak ICI Amsterdam maakt het mogelijk dat individuen die illegaal downloaden hiervoor gestraft kunnen worden.^[vii] In de praktijk gebeurt dit echter zelden. Op de auteursrechtenschending is het civiele recht van toepassing. Dit betekent dat auteursgerechtigden de illegale downloaders kunnen aanklagen. De politie zal zelf zelden naar individuele illegale downloaders op zoek gaan. Een stichting die een eind wil maken aan het illegaal downloaden is Stichting Brein. Zij stellen zich echter op het standpunt dat zij alleen achter commerciële verspreiders aan zullen gaan en individuele downloaders met rust zullen laten.^[viii] Het is niet in alle landen zo dat illegaal downloaden door een individu 'gedoogd' wordt. In Duitsland bijvoorbeeld is het normaal om als auteursrecht-gerechtigde achter downloaders aan te gaan. Daar worden individuen dan ook gestraft met flinke boetes.

De vraag die gesteld kan worden is of Nederlanders sinds het downloadverbod van april 2014 ook daadwerkelijk minder zijn gaan downloaden. Onderzoek dat is uitgevoerd door onderzoeksbureau Multiscope in opdracht van de stichting Copyright en Nieuwe media wijst erop dat dit niet het geval is. Van de ondervraagde downloaders zegt 75% niet minder te downloaden door een verbod en 63% van de ondervraagde zegt niet meer legale films of

muziek te kopen in winkels of daartoe bestemde bedrijfsruimtes. Indien echter het downloadverbod gekoppeld wordt aan controle en bestraffing geeft 43% van de ondervraagde aan wel minder illegaal te downloaden.[ix] Alleen een verbod schijnt dus niet voldoende te zijn om het illegaal downloaden te verminderen. Wil dit verbod effectief zijn, dient er ook een reële pakkans te zijn.[x] Daarnaast is het lastig om individuele downloaders te veroordelen in verband met hun privacy. Je kunt namelijk niet zien wie iets heeft gedownload, maar alleen op welk IP-adres er iets is gedownload. Om te weten wie er daadwerkelijk heeft gedownload, zou je naar de internetaanbieder moeten stappen. Deze mag echter niet zomaar alle gegevens van haar klanten vrijgeven vanwege privacybelangen.[xi]

Hoe zit het dan met bijvoorbeeld Popcorn Time? Hier betalen velen immers niet voor, maar kijken door middel van dit programma wel tientallen films of series. W. Spouwen, gespecialiseerd in intellectueel eigendomsrecht geeft hier in een artikel van de NOS antwoord op. 'De vraag is of je de film lang genoeg op de computer opslaat om te spreken van een download. Bovendien is het bij Popcorn time vaak zo dat mensen niet doorhebben hoe het werkt. Veel gebruikers weten niet dat ze illegaal bezig zijn, waardoor het lastig wordt om ze te vervolgen'.[xii]

Geconcludeerd kan worden dat het downloadverbod vooral een 'dode letter' is. Het verbod is er, maar individuele downloaders worden in Nederland in ieder geval niet gestraft. Of het downloadverbod daadwerkelijk de effecten genereert waarvoor het verbod is ontworpen is de vraag; Nederlanders schijnen namelijk niet meer legale aankopen te doen dan voor het downloadverbod. Of hier verandering in gaat komen is nog niet duidelijk, maar legale alternatieven zoals Netflix en Spotify doen het goed; mensen betalen weinig en hebben zo toch legaal toegang tot gewenste muziek en films.

Voor dit artikel zijn de volgende bronnen gebruikt:

- [i] Neelie Kroes Europees Commissaris voor de Digitale Agenda in haar toespraak; Leeuw, H.B.M., 'Zin en onzin van het downloadverbod.' *Justitiële verkenningen*, 2012, p. 94.
- [ii] Slump, H.S.P. 'Downloadverbod: een dode letter?', p.2.
- [iii] Leeuw, H.B.M., 'Zin en onzin van het downloadverbod.' *Justitiële verkenningen*, 2012, p. 90.
- [iv] Slump, H.S.P. 'Downloadverbod: een dode letter?', p. 2
- [v] Slump, H.S.P. 'Downloadverbod: een dode letter?', p. 4
- [vi] <http://www.nu.nl/internet/3749503/alles-u-moet-weten-downloadverbod.html> laatst geraadpleegd op 20-02-2017.
- [vii] Slump, H.S.P. 'Downloadverbod: een dode letter?', p.7
- [viii] <http://www.nu.nl/internet/3749503/alles-u-moet-weten-downloadverbod.html> laatst geraadpleegd op 20-02-2017.
- [ix] <http://nos.nl/op3/artikel/2029470-een-jaar-downloadverbod-nul-veroordelingen.html> laatst geraadpleegd op 19-02-2017
- [x] Slump, H.S.P. 'Downloadverbod: een dode letter?', p.4.
- [xi] Leeuw, H.B.M., 'Zin en onzin van het downloadverbod.' *Justitiële verkenningen*, 2012, p.93.
- [xii] <http://nos.nl/op3/artikel/2029470-een-jaar-downloadverbod-nul-veroordelingen.html> laatst geraadpleegd op 19-02-2017

Het slachtoffer in het strafproces: *Het onbeperkte spreekrecht nader onder de loep*

Slachtoffers en nabestaanden hebben de afgelopen jaren ruimere rechten gekregen. Waar zij eerst het recht kregen op meer informatie en de mogelijkheid om een schadevergoeding te eisen, kwam daar in 2005 een beperkt spreekrecht bij voor het slachtoffer. In 2012 kregen ook betrokkenen rondom het slachtoffer de mogelijkheid om gebruik te maken van het spreekrecht. Het onbeperkte spreekrecht is hier sinds 1 juli 2016 op grond van de Wet Aanvulling Spreekrecht bijgekomen. Doel van dit alles is om de positie van het slachtoffer in het strafproces te verbeteren.[i] In dit artikel worden de bezwaren tegen het onbeperkte spreekrecht besproken en gewaardeerd.

Door: Bonita van Vliet

Op basis van de nieuw ingevoerde wet mogen slachtoffers en nabestaanden naast het spreken over de gevolgen van het strafbare feit nu ook spreken over de mogelijke bewezenverklaring, het strafbare feit, de schuld van de verdachte en de hoogte van de straf. Het spreekrecht geldt enkel bij misdrijven waarop een gevangenisstraf van achtjaar of meer staat en enkele andere in de wet genoemde misdrijven zoals bepaalde zedenmisdrijven. Mocht het slachtoffer of een nabestaande gebruik willen maken van het spreekrecht, dan komt aan de verklaring enkel beperkt gewicht toe. Zolang de spreekgerechtigde niet als getuige is beëdigd, mag de rechter de verklaring namelijk niet ter onderbouwing van zijn vonnis gebruiken. Tevens is de rechter niet verplicht om te motiveren waarom hij eventueel afwijkt van de standpunten, zoals aangevoerd door de spreekgerechtigde. Toch heeft de spreekgerechtigde wel de mogelijkheid om zijn of haar wensen te uiten aan de rechter.[ii] De rechter zal hier op een juiste manier mee om moeten gaan. Hij moet onpartijdig blijven met voldoende empathie voor het slachtoffer, maar ook genoeg bescherming voor de verdachte.[iii] Daarnaast moet voldaan worden aan de onschuldpresumptie. De rechter moet de verdachte voor onschuldig houden, tenzij het tegendeel is bewezen en hij de verdachte ook werkelijk schuldig bevindt. Het proces voor de verdachte moet eerlijk blijven.[iv]

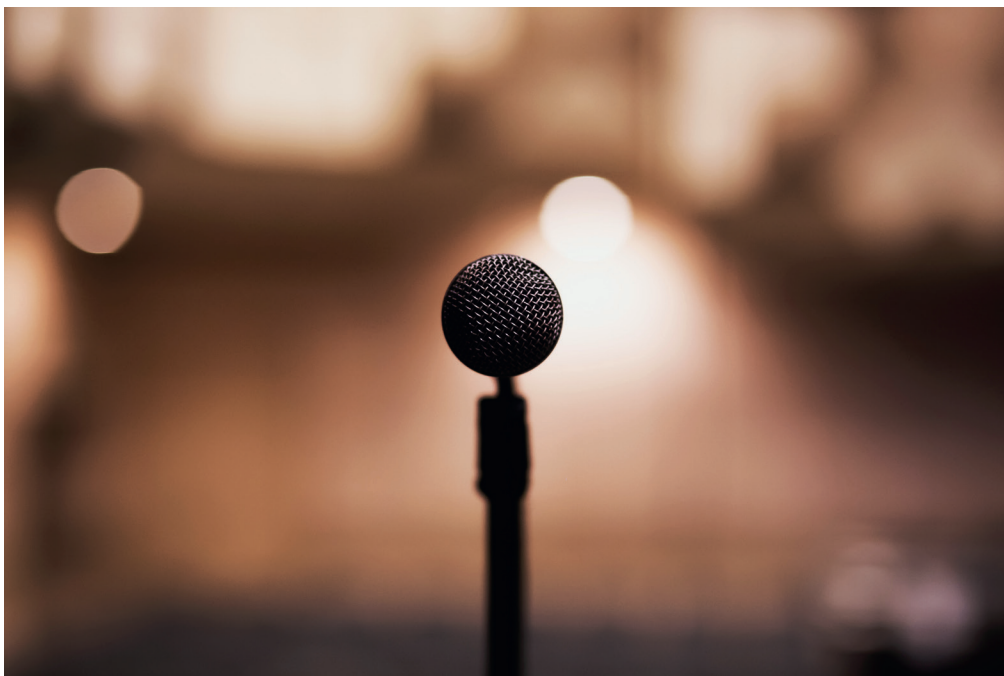
Bezwaren tegen het onbeperkte spreekrecht

Naast deze pijnpunten zijn er meerdere bezwaren geuit tegen het onbeperkte spreekrecht. Zo zou deze mogelijkheid nadelig voor het slachtoffer kunnen zijn. Hierbij kan worden gedacht aan secundaire victimisatie. Het slachtoffer wordt dan voor de tweede maal slachtoffer van hetzelfde delict, doordat ze worden geconfronteerd met negatieve sociale reacties, instanties die hen niet kunnen of willen helpen, en slopende langdurige gerechtelijke procedures.[v] Deze secundaire victimisatie kan op twee manieren ontstaan.

Ten eerste kan secundaire victimisatie ontstaan doordat de spreekgerechtigde naar aanleiding van de uitoefening van zijn of haar spreekrecht tot getuige wordt beëdigd en wordt gehoord. Alleen in dat geval kan hetgeen de spreekgerechtigde zegt worden meegewogen bij de bewijsvoering op grond van art. 350 Sv.[vi] De verdediging krijgt dan ook de mogelijkheid om de spreekgerechtigde te ondervragen. De advocaat van de verdachte zal mogelijk proberen de geloofwaardigheid en integriteit van de spreekgerechtigde proberen aan te tasten. Uit onderzoek blijkt dat dit tot secundaire victimisatie kan leiden en als een knelpunt van het strafproces wordt ervaren.[vii]

Ten tweede kan secundaire victimisatie optreden door onjuiste verwachtingen. De spreekgerechtigde gaat er waarschijnlijk van uit dat zijn of haar verklaring relevant is voor het proces. Hij of zij mag per slot van rekening uitgebreid spreken over ieder gewenst onderwerp. De rechter hoeft nochtans niks met de verklaring van de spreekgerechtigde te doen. Er is geen responsie- of motiveringsplicht, waardoor direct voorbij kan worden gegaan aan de verklaring van de spreekgerechtigde.[viii] Kortom, zowel het niet als wel horen van de spreekgerechtigde als getuige kan leiden tot secundaire victimisatie.

Daarnaast kan men zich afvragen hoe de verhouding tussen de officier van justitie en de spreekgerechtigde wordt. De spreekgerechtigde is namelijk bevoegd zich uit te laten over het bewijs, de strafmaat en eventuele onderzoekswensen. Indien de officier van justitie anders tegen de standpunten van de spreekgerechtigde aankijkt kan dit leiden tot onenigheid. De officier kan dan worden verplicht om tegen hetgeen het slachtoffer, dan wel de

nabestaande, heeft gezegd in te gaan.[ix] De rechter mag de uitspraken van de spreekgerechtigde over de strafmaat uiteindelijk niet meenemen in zijn beantwoording van de vragen van art. 350 Wetboek van Strafvordering (Sv).[x] Om deze reden zijn uitspraken van de spreekgerechtigde omtrent de strafmaat dus niet van dermate grote waarde zijn. Het uitspreken van nieuwe wensen en bewijzen gedurende de zitting lijkt problematischer te zijn. Uiteraard kan een onvoorziene uitspraak van de

spreekgerechtigde bijdragen aan de waarheidsvinding. De officier van justitie wil echter voor de zitting ook weten waar hij aan toe is, zodat de zitting goed kan worden voorbereid. Het is dus dermate belangrijk om nabestaanden en slachtoffers in dit geval ook te betrekken bij het voorbereidend onderzoek.[xi]

Tevens zou het strafproces “te” emotioneel kunnen worden door het slachtoffer of de nabestaande te laten spreken. De verklaring van de spreekgerechtigde zal naar alle waarschijnlijkheid namelijk op emotionele wijze plaatsvinden. Deze emoties kunnen een harde tegenreactie bij de verdediging uitlokken. Rechters kunnen er voor kiezen de zitting te onderbreken indien de emoties te hoog oplopen. Zolang de rechter de controle over de zitting in handen houdt mag mijns inziens worden uitgegaan van de professionaliteit van alle procespartijen.

Een ander bezwaar is dat de spreekgerechtigde indien hij naar aanleiding van zijn verklaring als getuige dient te worden gehoord, de zitting al heeft bijgewoond. Er bestaat dan een redelijke mogelijkheid dat de getuigenverklaring wordt beïnvloed door hetgeen gedurende de zitting al naar voren is gebracht. Men kan zich echter afvragen of het slachtoffer, dan wel de nabestaande, überhaupt wel een erg goede getuige is. Naast dat deze persoon mogelijk al kennis heeft van het procesdossier via de advocaat, heeft deze persoon ook een eigen belang te behartigen gedurende de getuigenverklaring. De rechter heeft kennis van deze positie en zal daar dus ook rekening mee moeten houden bij de beoordeling van de getuigenverklaring.[xii]

Tot slot zou het onbeperkte spreekrecht van het slachtoffer kunnen leiden tot vertraging van het proces. Naast dat rekening moet worden gehouden met de agenda’s van de verschillende procespartijen, moet ook extra tijd worden uitgetrokken voor het horen van de slachtoffers en nabestaanden. Dit levert met name veel vertraging op in zaken waarin er meerdere slachtoffers en nabestaanden zijn. Daarnaast zullen dergelijke zaken mogelijk vaker moeten worden onderbroken, dan wel aangehouden. Spreekgerechtigden kunnen emotioneel worden, maar verklaringen van deze spreekgerechtigde kunnen er, zoals eerder benoemd, ook toe leiden dat meer onderzoek moet worden verricht. Daarnaast zal de werklast van het Openbaar Ministerie mogelijk ook groter worden. Mogelijk zal vaker een slachtoffergesprek nodig zijn en dienen spreekgerechtigden nog meer aandacht te krijgen gedurende het voorbereidend onderzoek.[xiii] Uiteindelijk komt niet ieder slachtoffer spreekrecht toe en zal ook niet iedere spreekgerechtigde gebruik willen maken van het recht om te spreken, waardoor de extra belasting van het strafproces mogelijk mee zal vallen.

Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat aan de invoering van het onbeperkte spreekrecht meerdere bezwaren hangen. Veel van deze bezwaren kunnen worden genuanceerd. Mijns inziens kan het voor slachtoffers en nabestaanden erg belangrijk zijn dat zij worden gehoord. Daarnaast kan een verklaring van een spreekgerechtigde er ook toe leiden dat nieuwe feiten aan het licht komen, waarmee de waarheidsvinding wordt versterkt. Uiteraard mag dit er niet toe leiden dat aan de bezwaren zomaar voorbij wordt gegaan. Goede begeleiding voor de spreek-

gerechtigde en duidelijke informatie over wat de spreekgerechtigde kan verwachten zijn daarom erg belangrijk. De spreekgerechtigde moet op de hoogte zijn van het feit dat de rechter de verklaring niet kan meewegen in zijn beoordeling omtrent de vragen van art. 350 SV. Daarnaast moet de spreekgerechtigde mijns inziens na het afleggen van de verklaring enige tijd psychologische hulp ontvangen. Dit om secundaire victimisatie zoveel mogelijk te voorkomen. Ook leidt het onbeperkte spreekrecht, ondanks dat niet ieder slachtoffer het recht heeft om te spreken en niet iedere spreekgerechtigde gebruik zal willen maken van het onbeperkte spreekrecht, inderdaad tot vertraging van de zitting en wellicht tot een extra belasting van het strafproces. Mijns inziens is dit een klein bezwaar dat niet opweegt tegen het belang van het horen van het slachtoffer. De spreekgerechtigde moet zijn of haar verhaal kunnen doen. Tevens moet de verdachte kunnen zien en horen welke gevolgen zijn mogelijke daden hebben gehad. Uiteindelijk is het de rechter die moet zorgen dat het proces gestructureerd en voor alle procespartijen op een “juiste wijze” verloopt.

Voor dit artikel zijn de volgende bronnen gebruikt:

- [i] <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/Onbeperkt-spreekrecht-slachtoffers-en-nabestaanden.aspx> (laatst bezocht 20-01-2017).
- [ii] S.M. van Beek, De bezwaren tegen het onbeperkte spreekrecht, terecht of onterecht, *TPWS* 2017/4.
- [iii] B.F. Keulen, A.A. van Dijk, E. Gritter, N.J.M. Kwakman & K. Lindenberg, ‘Naar een tweefasenproces? Over voor- en nadelen van een strafproces in twee fasen, in relatie tot de posities van slachtoffer en verdachte’, WODC 2013, p. 309.
- [iv] B.F. Keulen, A.A. van Dijk, E. Gritter, N.J.M. Kwakman & K. Lindenberg, ‘Naar een tweefasenproces? Over voor- en nadelen van een strafproces in twee fasen, in relatie tot de posities van slachtoffer en verdachte’, WODC 2013, p. 70
- [v] <http://www.sasam.be/secundaire.html> (laatst bezocht 27-01-2017)
- [vi] HR 6 maart 2012, ECLI:NL:HR:2012:BR1149, r.o. 3.8.2.
- [vii] M. Weijers & M. de Boer, *Een keer is genoeg. Verkennend onderzoek naar secundaire victimisatie van slachtoffers als getuigen in het strafproces*, Utrecht: Marjan Wijers Research & Consultancy, WODC 2010, p. 143.
- [viii] S.M. van Beek, De bezwaren tegen het onbeperkte spreekrecht, terecht of onterecht, *TPWS* 2017/4.
- [ix] Kamerstukken II 2014/15, 34082, 4, p. 6/7 (Advies RvS en Nader Rapport).
- [x] HR 6 maart 2012, ECLI:NL:HR:2012:BR1149, r.o. 3.8.2.

Het interview: Willem Jan Ausma

Hoe bent u in de advocatuur terecht gekomen? Wat vindt u het allerleukst aan uw vak? Welke zaak heeft de meeste indruk op u gemaakt en met wat voor mensen komt u dagelijks in aanraking? Deze en meer interessante vragen stelde ik Willem Jan Ausma, van Ausma De Jong Advocaten te Utrecht.

Door: Evelijn van Wanroij

Willem Jan Ausma, van het advocatenduo 'Ausma en De Jong' groeide op in Friesland, in het kleine plaatsje Buitenpost welteverstaan. Hij was net begonnen met zijn studie rechten en fietste elke dag langs een advocatenkantoor in de buurt van het dorp. Omdat hij wilde proeven van de praktijk, trok hij op een dag de stoute schoenen aan en belde aan bij dit advocatenkantoor met de vraag of hij daar stage kon lopen. Van een stagiair had het kantoor nog nooit gehoord, maar na een gesprek met de eigenaar was Ausma aangenomen. Zijn juridische carrière was begonnen. Gedurende zijn stage werd Ausma begeleid door twee advocaten. Ten eerste een strafrechtadvocaat die hem kennis liet maken met de tbs-praktijk en hem rapporten liet lezen van tbs-ers en ten tweede een advocaat die meer thuis was op het gebied van burenruzies met menselijke aspecten. Na deze stage was Ausma zo enthousiast dat hij nog wel een keer stage wilde gaan lopen. Ausma was nu al wat verder in zijn studie en werd aangenomen als stagiair bij een advocatenkantoor in Groningen. Hier hielp hij bij het voorbereiden van zittingen en mocht hij deze zelfs bijwonen. Hierdoor kwam Ausma tot de conclusie: 'de advocatuur is het leukste dat er is'.

Wanneer ik Ausma vraag wat hij dan precies het allerleukst aan de advocatuur vindt, hoeft hij niet lang na te denken. Hij antwoordt rigoureus met 'de mensen'. Omdat ik benieuwd ben wat hij hier precies mee bedoelt, vraag ik door. 'Wat voor mensen komt u zoal tegen dan?' Ausma antwoordt dat veel mensen vaak het idee hebben dat hij dagelijks met boeven en enge mensen te maken heeft, maar deels is het ook 'jouw broer' of 'jouw oom' en mensen die door samenloop van omstandigheden met het strafrecht in aanmerking komen. Wat hem het meest boeit is dat er heel veel verschillende soorten mensen met verschillende afwijkingen bestaan. Hij vindt het interessant om te achterhalen waarom iemand er toe komt om iemand anders op te lichten, strafbare feiten te plegen, te stelen of in het ergste geval om iemand van het leven te beroven. Volgens Ausma zit hier altijd een verhaal achter.

'Wat is volgens u de belangrijkste eigenschap van een strafrechtadvocaat?' Op deze vraag antwoordt Ausma dat er eigenlijk niet één onmisbare eigenschap is, maar dat er meerdere eigenschappen belangrijk zijn voor de advocatuur. Hij vertelt over een sollicitatiebrief die hij schreef toen hij bijna klaar was met zijn studie en ging solliciteren. Hierin schreef hij dat de belangrijkste eigenschappen van een strafrechtadvocaat flexibiliteit en creativiteit zijn. 'Creativiteit?', vroeg ik. Ausma legde uit dat hij hiermee bedoelde dat je als strafrechtadvocaat creativiteit nodig hebt om een rechter te overtuigen. Een standaard verhaal vertellen kan iedereen, maar het is de kunst om juist origineel te zijn en de rechter nieuwe inzichten te bieden.

Voordat ik aan het interview met Ausma begon was ik benieuwd naar wat hij nou de meest interessante zaak vindt die hij ooit heeft meegemaakt, dus ik stelde hem deze vraag. Dit bleek een lastige, er zijn namelijk veel zaken die indruk op hem hebben gemaakt. Ausma begint zijn antwoord met dat er in de loop der jaren veel levensdelicten zijn geweest. Dit vindt hij interessant. Hierin kan het onderscheid worden gemaakt in bekende en ontkennende verdachten. Bij een bekende verdachte kan je als strafrechtadvocaat kijken of je verschil kunt maken tussen moord en doodslag en de hoogte van de straf. Bij een ontkennende verdachte is het veel spannender, aangezien het gaat om vrijspraak of een veroordeling. Ausma vertelt over een recente interessante zaak. Dit was de zaak van het nichtje van Gerard Spong, alleen dit maakte de zaak al bijzonder. De vrouw werd dood onderaan de trap gevonden terwijl ze acht maanden zwanger was. Een dubbele moord is ten laste gelegd. De verdachte is gehoord, aangehouden en heeft een jaar lang vastgezeten, maar is uiteindelijk toch vrijgesproken vanwege gebrek aan bewijs. Het frappante aan deze zaak vindt Ausma dat Gerard Spong, nu hij zelf een van de nabestaanden is, opeens begrip heeft voor nabestaanden en slachtoffers. Ausma onderbreekt het verhaal over het nichtje van Spong wanneer hem een andere interessante zaak te binnen schiet. In deze zaak was er een lijk gevonden, waarna de politie op onderzoek uitging. Ze kwamen uit bij een flatje. Toen ze de deur openbraken kwam er een zwerm vliegen uit en troffen ze nog een lijk aan. De verdachte is voor allebei de moorden vrijgesproken, omdat er geen doodsoorzaak kon worden vastgesteld. Wil je iemand veroordelen, dan moet er altijd een doodsoorzaak worden vastgesteld en die kan niet altijd worden gevonden. Wanneer iemand messteken of kogelgaten heeft, kun je zeggen er sprake is van een misdrijf, maar wanneer er alleen een lijk is, wordt het lastig. Ook bij het nichtje van Gerard Spong was er geen doodsoorzaak te vinden en volgde dus vrijspraak.

‘We doen alleen zaken waar we goed in zijn’ is het motto van Ausma De Jong Advocaten. Hieruit maakte ik op dat er dus ook zaken zijn die door het duo worden geweigerd. Ausma antwoordde op deze vraag dat ze geen zaken weigeren omdat het misdrijf bijvoorbeeld te erg is, maar als het te dichtbij komt moet een advocaat volgens Ausma de zaak niet aannemen. Ausma benadrukt dat het hem niet gaat om de ernst van de zaak. Zijn persoonlijke motto is *‘ik kom pas kijken wanneer het misdrijf is gepleegd’*, waarmee hij bedoelt dat de zaak toch niet meer kan worden teruggedraaid. Waar Ausma wel voorzichtig mee is, is het aannemen van zaken die persoonlijk dichtbij komen. Zo was een tijd geleden de buurman van zijn beste vriend vermoord. Toen de zaak liep kwamen twee verdachten naar Ausma toe met de vraag of hij hen wilde bijstaan in het proces. Ausma benadrukt dat hij dit goed met zijn vriend heeft overlegd. *‘Als hij het niet fijn gevonden had, had ik de zaak niet aangenomen’*.

Naar aanleiding van het artikel over Ausma en De Jong in Vrij Nederland en het Passageproces vroeg ik door over deze zaak en de mening van Ausma over kroongetuigen in het algemeen. *‘Het Passageproces is de grootste strafzaak tot nu toe in de Nederlandse geschiedenis’*, zei Ausma. *‘Wat is er dan zo bijzonder aan?’*, vroeg ik. *‘De grootte, het onderzoek, het aantal zittingsdagen.’* In deze strafzaak verdedigen Ausma en De Jong Fred Ros. Ik vroeg hem hoe Ros uiteindelijk bij hen terecht gekomen is. In 2013 werd Fred veroordeeld voor de moord op cafébaas T. Bijl, de opdracht om crimineel G. Van Dijk dood te schieten en een andere mislukte poging tot liquidatie. *‘Voor deze veroordelingen zou Fred 30 jaar moeten zitten. In plaats hiervan probeerde Fred er nog wat van te maken, hij keek of hij in aanmerking kwam om kroongetuige te worden. Hiervoor moet je aan bepaalde eisen voldoen. Fred is bij ons terecht gekomen omdat zijn vorige advocaat zich fel heeft uitgelaten ten opzichte het gebruik van verklaringen van de andere kroongetuige in het proces. Hij zou zich volstrekt ongeloofwaardig maken indien hij vervolgens zelf een kroongetuige zou bijstaan.’* Doordat de oorspronkelijke advocaat van Ros, hem niet meer wilde bijstaan, kwam Ros dus bij Ausma en de Jong terecht. Ausma benadrukt wel dat ze goed hebben nagedacht over het aannemen van deze zaak. *‘Onder beroepscriminelen valt het niet goed, je bent een verrader en een advocaat hoort geen verrader bij te staan. Aan de andere kant was het een interessante zaak. Wij zitten niet in die Amsterdamse penoze waardoor we moeten vrezen voor klantenverlies. Daarbij heb je ook pedofielen en verkrachters die ook een advocaat nodig hebben, je moet het niet laten afhangen van het denkbeeld van een gemiddelde crimineel.’*

De mening van Ausma over kroongetuigen is dus wel duidelijk. *‘Het is de keuze van Ros om te getuigen tegen zijn mede-criminelen, hij heeft een advocaat nodig en als wij het niet doen, doet iemand anders het.’* Bovendien stelt Ausma dat strafrechtadvocaten er belang bij hebben dat zaken worden opgelost. Zonder verdachte geen proces, en dus geen zaak. *‘Kroongetuigen zorgen ervoor dat zaken worden opgelost, dus voor mijn part zijn er nog meer kroongetuigen. Dan worden er meer zaken opgelost.’* Wat er met Ros gebeurt als hij vrijkomt? Dat weet niemand...

DNA-bewijs ontrafeld

Tunnelvisie, *conformation bias*, falsificatie en cognitieve dissonantie. Het zijn termen die refereren naar het altijd bestaande gevaar dat de (straf)rechter uiteindelijk in strijd met de waarheid tot een eindoordeel komt. Verschillende gerechtelijke dwalingen tonen aan dat het gaat om een reëel gevaar, waar niet lichtzinnig mee mag worden omgegaan. Een revolutionair moment in dit verband vormt het ontstaan van het DNA-onderzoek eind jaren tachtig van de vorige eeuw.[i] Dit forensisch ‘hard’ bewijs zou bijdragen aan een enorme reductie van het aantal gerechtelijke dwalingen en zou zelfs onopgeloste zaken in een nieuw daglicht kunnen stellen. Verschillende initiatieven als Gerede Twijfel en *the Innocent Project* zijn hiervan noemenswaardige voorbeelden.[ii] Het vertrouwen in DNA-bewijs is groot en dit is niet geheel onterecht. Toch wijzen wetenschappers op diverse gevaren die aan dit soort bewijs kleven. Deze kunnen zich in verschillende fasen van het strafproces voordoen. In deze bijdrage zal ik de risico’s voor een betrouwbare waarheidsvinding verbonden aan het gebruik van DNA-bewijs belichten.

Door: Fleur le Roy, masterstudente strafrecht en lid symposiumcommissie Ad Informandum

Belastend bewijs wordt vaak gezocht door middel van forensisch DNA-onderzoek. Dit onderzoek is gericht op het verkrijgen van een DNA-profiel uit biologisch celmateriaal.[iii] Voorafgaand aan het DNA-onderzoek worden door de politie of het OM onderzoeksvragen gesteld naar aanleiding van een door hen geschetst scenario.[iv] Dit scenario omvat een beschrijving en verklaring van een samenstel van gebeurtenissen dat zich zou hebben afgespeeld naar aanleiding van een delict.[v] De onderzoeksvragen betreffen daarbij vaak sporen die dit scenario kunnen ondersteunen.[vi] DNA-deskundigen nemen op het moment dat zij de onderzoeksvragen bestuderen ook vaak kennis van het geschetste scenario inclusief de contextinformatie over de zaak. Dit kan leiden tot een sturende werking van deze contextinformatie, ook wel *post hoc target shifting* genoemd.[vii] Deze sturende werking houdt in dat forensische onderzoekers zich door kennis van het scenario laten leiden bij de vaststelling en interpretatie van voornamelijk complexe profielen, zoals onvolledige of mengprofielen.[viii] Sturing bij complexe profielen is mogelijk aangezien deskundigen deze profielen niet altijd op dezelfde wijze interpreteren.[ix] Dit wijst op een eerste gevaar met betrekking tot de waarheidsvinding.

Voor de start van het eigenlijke DNA-onderzoek vindt onderzoek naar biologische sporen plaats.[x] Hierbij worden sporendragers veiliggesteld en naar een forensisch laboratorium gebracht, waar wordt onderzocht of er zich biologische sporen, zoals bloed of sperma op deze sporendragers bevinden.[xi] Na deze identificatie van het sporenmateriaal volgt een proces genaamd classificatie.[xii] Hierbij wordt bepaald aan welke groep of klasse van voorwerpen of stoffen het spoor kan worden gekoppeld.[xiii] Vervolgens start het eigenlijke DNA-onderzoek. Drie fasen kunnen gedurende dit onderzoek worden onderscheiden.[xiv] In de eerste fase wordt DNA veiliggesteld uit sporenmateriaal, zodat een DNA-profiel kan worden gegenereerd.[xv] Vervolgens wordt in de tweede fase dit DNA-profiel beoordeeld en geïnterpreteerd door een DNA-deskundige. Bepaald wordt van minimaal hoeveel mogelijke donoren het DNA afkomstig is en of het DNA voldoende kwalitatief is voor een eventueel vergelijkend onderzoek.[xvi] De kwaliteit van het DNA is afhankelijk van het soort aangetroffen DNA.[xvii] Er kan een onderscheid worden gemaakt tussen autosomaal, Y chromosomaal en mitochondriaal DNA. In het strafrecht is het autosomaal DNA de belangrijkste soort, aangezien een volledig profiel hiervan als het ware de vingerafdruk levert van één donor.[xviii] Het Y chromosomaal DNA heeft minder bewijskracht dan het autosomaal DNA, aangezien dit DNA alle kenmerken bevat die worden doorgegeven van vader op zoon. Alle mannelijke familieleden bezitten bijgevolg hetzelfde Y chromosoom en dit kunnen duizenden mannen betreffen.[xix] Deze zwakkere bewijskracht geldt ook voor het mitochondriaal DNA, aangezien dit DNA wordt doorgegeven van moeder op kind en generaties lang ongewijzigd blijft.[xx] Het soort aangetroffen DNA-materiaal heeft dus invloed op de vraag of het DNA voldoende informatief is en vatbaar is voor vergelijkend DNA-onderzoek.[xxi] Wanneer het DNA voldoende kwalitatief blijkt, treedt de derde fase in.[xxii] De DNA-deskundige vergelijkt het aangetroffen DNA-(meng)profiel met andere DNA-profielen van personen, bijvoorbeeld met behulp van de Nederlandse DNA-bank voor strafzaken.[xxiii] Deze fase wordt individualisatie genoemd, aangezien de herkomst van het spoor wordt achterhaald en wordt gekoppeld aan een persoon.[xxiv] De betrouwbaarheid van de individualisatie wordt gehinderd door het inductieprobleem. Dit houdt in dat DNA-deskundigen nooit de beschikking kunnen hebben over alle mogelijke bronnen, waardoor niet alle bronnen in het onderzoek worden betrokken en bijgevolg niet bewust kunnen worden uitgesloten.[xxv]

Bijgevolg kunnen er vaak geen ‘harde’ uitspraken worden gedaan over de herkomst van bepaald celmateriaal, wat een belangrijk element vormt voor de interpretatiewijze van de onderzoeksresultaten.

Wanneer uit het vergelijkend onderzoek blijkt dat een spoor celmateriaal kan bevatten van een bepaald persoon, wordt door DNA-deskundigen doorgaans de bewijskracht van het verkregen resultaat uiteengezet. De exacte bewijskracht kan vaak niet met absolute zekerheid worden vastgesteld. Daarom beantwoorden DNA-deskundigen de gestelde onderzoeksvraag doorgaans in termen van waarschijnlijkheid op grond van het Bayesiaanse model voor de interpretatie van bewijs.[xxvi] Het Bayesiaanse model houdt in dat de DNA-deskundige zich beperkt tot een waarschijnlijkheidsoordeel op grond van minimaal twee, elkaar uitsluitende hypothesen. De overeenkomsten en verschillen op grond van het DNA-onderzoek tussen het aangetroffen celmateriaal en het DNA-profiel van de verdachte vormen bepaalde resultaten. Wanneer deze resultaten het beste passen bij de eerste hypothese, vormen zij bewijsmateriaal dat deze hypothese ondersteunt. De keuze van de hypothesen is reeds van cruciaal belang, aangezien op basis hiervan het DNA-onderzoek zal worden verricht.[xxvii] Wanneer bepaalde hypothesen niet worden onderzocht, kan het zijn dat bepaald belastend of ontlastend materiaal buiten het vizier van de rechter zal blijven. Dit duidt op een volgend risico.

In sommige gevallen kunnen DNA-deskundigen de mate van waarschijnlijkheid op grond van het Bayesiaanse model getalsmatig uitdrukken, aan de hand van een kans of een interval.[xxviii] Dit kan aan de hand van een getalsverhouding, maar in de praktijk wordt vaker gebruik gemaakt van waarschijnlijkheidstermen om een waardeoordeel te hechten aan de onderzoeksresultaten.[xxix] Dit waardeoordeel heet de a posteriori-kans, aangezien het een oordeel betreft na het verrichte DNA-onderzoek. De a posteriori-kans is afhankelijk van de resultaten van het DNA-onderzoek en de a priori-kans – dit is de waarschijnlijkheid van de twee hypothesen voor de aanvang van het DNA-onderzoek, gebaseerd op de Likelihood Ratio (LR) en de overige informatie van de zaak, ook wel *prior odds* genoemd.[xxx] De LR drukt de matchkans uit en is afhankelijk van de zeldzaamheid van het DNA-profiel. Hierbij geldt dat hoe zeldzamer het DNA-profiel is, hoe sterker het DNA-bewijs en hoe groter de LR.[xxxi] DNA-deskundigen beperken zich tot een rapportage over de LR, aangezien zij hier specialistische kennis over bezitten. Juristen buigen zich over de *prior odds*. [xxxii] Dit betekent dat de DNA-deskundige niet berekent hoe groot de kans is dat het aangetroffen celmateriaal afkomstig is van de verdachte. Deze a posteriori-kans omvat namelijk op grond van de regel van Bayes mede de *prior odds*. Deze laatste kunnen subjectieve oordelen bevatten, aangereikt door procespartijen.[xxxiii] Wanneer hier geen rekening mee wordt gehouden, ontstaat het risico dat de a posteriori-kans wordt opgevat als een kans uitsluitend berekend op grond van deskundig DNA-onderzoek, waardoor deze objectiever overkomt.[xxxiv]

Bovendien moet worden opgemerkt dat er altijd fouten kunnen worden gemaakt tijdens het DNA-onderzoek. In dit kader is contaminatie van sporen een veel voorkomend incident.[xxxv] Hierbij wordt sporenmateriaal met ‘onschuldig’ biologisch materiaal vermengd, waardoor de onderzoeksresultaten foutief kunnen worden beïnvloed. Hoewel fouten zoveel mogelijk worden neergelegd in incidentenrapporten, moeten interpretators van de onderzoeksresultaten zich constant bewust zijn van dit gevaar. De aanname dat er geen laboratoriumfouten worden gemaakt kan de bewijswaarde namelijk sterk positief doen beïnvloeden.[xxxvi] Deze kwestie wordt *false positive fallacy* genoemd. Daarnaast mogen er geen matches over het hoofd worden gezien. Dit is mogelijk wanneer één van beide profielen een fout bevat. Door deze fout-negatieve matches kunnen daders buiten het vizier van de DNA-deskundige vallen.[xxxvii] Ook met dit risico moet rekening worden gehouden.

Een ander heikel punt verbonden aan het gebruik van DNA-bewijs betreft de waarde die wordt gehecht aan conclusies van DNA-deskundigen naar aanleiding van het DNA-onderzoek. Uit een experiment blijkt namelijk dat DNA-deskundigen tot sterk van elkaar verschillende conclusies over dezelfde DNA-profielen kunnen komen. [xxxviii] Zo werd door verschillende deskundigen gerapporteerd dat er een DNA-match was met een hoge bewijswaarde, terwijl anderen slechts meenden ‘dat de mogelijkheid dat de verdachte donor is van het celmateriaal niet kon worden uitgesloten’. Eén deskundige rapporteerde zelfs dat deze mogelijkheid kon worden uitgesloten. Hieruit blijkt dat de uitkomsten van forensisch DNA-onderzoek op verschillende wijzen kunnen worden geïnterpreteerd en het DNA-bewijs dus niet zo ‘hard’ blijkt te zijn zoals vaak wordt gesteld.

Een volgend probleem betreft de (on)begrijpelijkheid van de DNA-rapporten. Uit onderzoek blijkt dat veel rechters moeite hebben met het interpreteren van de rapporten wegens gebrekkige uitleg en technisch taalgebruik. [xxxix] Tevens wordt erkend dat wetenschappelijke theorieën vaak niet in het denkkader van de rechter worden betrokken.[xl] Toch zal de rechter de kwaliteit van het bewijsmateriaal moeten toetsen.[xli] De kwaliteit van een

bewijsmiddel omsluit twee elementen, namelijk de betrouwbaarheid en de bewijswaarde van dat bewijsmiddel. Een bewijsmiddel is betrouwbaar wanneer de inhoud ervan een hoog waarheidsgehalte bezit.[xlii] Vooral (ge-
tuigen)verklaringen worden door rechters op hun betrouwbaarheid getoetst. Minder bekend in de rechtspraak
is het begrip bewijswaarde of bewijskracht. Dit is opmerkelijk, nu bewijsmiddelen kunnen verschillen in
bewijskracht en dus tevens in de mate waarin zij de tenlastelegging ondersteunen.[xliii] De bewijswaarde heeft
betrekking op de waarschijnlijkheid van de bevindingen gegeven minimaal twee, elkaar uitsluitende hypothesen.
[xliv] De rechter dient na te gaan of een bepaalde voor de verdachte belastende hypothese het meest aansluit bij
een bepaald bewijsmiddel door te kijken naar de bewijswaarde. Betrouwbaarheid en bewijswaarde zijn dus twee
verschillende begrippen en bepalen gezamenlijk de kwaliteit van het bewijs. Vaak maken rechters echter geen
onderscheid tussen deze begrippen, wat kan leiden tot interpretatiefouten. Wanneer een bewijsmiddel namelijk
op zichzelf betrouwbaar is, kan het een geringe bewijswaarde hebben omdat het weinig vertelt over het daderschap
van de verdachte. Deze verwarring komt vooral voor in situaties waarbij de verdediging aanvoert dat een be-
wijsmiddel een gebrek aan bewijswaarde vertoont, waarna de rechter dit verweer verwerpt met de motivering dat
het bewijsmiddel genoeg bewijswaarde bezit omdat het voldoende steun vindt in andere bewijsmiddelen.[xlv] Dit
is een denkfout waarbij de bewijswaarde van het betwiste bewijsmiddel wordt verhoogd met behulp van de bewi-
jswaarde van andere bewijsmiddelen. Hierdoor kunnen gebreken in een bewijsmiddel worden gegenereerd

Ten slotte bestaan er misverstanden over hoe de bewijswaarde van DNA-bewijs moet worden geïnterpreteerd.
Zoals gesteld gebruiken DNA-deskundigen bij het formuleren van hun bevindingen vaak het Bayesiaanse model.
Hierbij baseert de deskundige zijn redenering op de waarschijnlijkheid om de resultaten te verkrijgen *als* een
bepaalde hypothese waar is. Deze formulering wordt echter wel eens omgedraaid. Er wordt dan gesteld: de
waarschijnlijkheid *dat* een bepaalde hypothese waar is als de resultaten zijn verkregen. Deze interpretatiefout
heet de *prosecutor's fallacy*. [xlvi] Een andere denkfout betreft de *defence fallacy*. [xlvii] Hierbij wordt uitgegaan
van impliciete aannamen, die niet door de DNA-deskundige zijn gerapporteerd. [xlviii] Wanneer bijvoorbeeld uit
DNA-onderzoek blijkt dat 'wanneer iemand anders dan verdachte donor is van het aangetroffen celmateriaal, het
zeer onwaarschijnlijk is dat een zo hoge mate van gelijkenis valt waar te nemen', kan een impliciete aanname zijn
'dat er in Nederland maar twee of drie mensen zijn die eenzelfde DNA-profiel als verdachte hebben, waardoor
verdachte één van de drie of vier mogelijke donoren van het aangetroffen celmateriaal is'. [xlix]

Geconcludeerd kan worden gesteld dat bijna iedere fase van het DNA-onderzoek, en het daaropvolgende inter-
pretatieproces van de resultaten, risico's op vertroebeling van de waarheidsvinding kent. Rechters zouden hier-
van bewust moeten zijn en dit laten blijken, maar het gebrek aan motivering in hun uitspraken maakt de kwestie
er niet duidelijker op. Verdachten worden doorgaans namelijk vrijgesproken wegens een gebrek aan alternatief
bewijsmateriaal, maar hoe zou de interpretatie van het DNA-bewijs luiden wanneer er wel voldoende steunbe-
wijs aanwezig zou zijn? Men zou zich de vraag kunnen stellen of hier sprake kan zijn van 'omgekeerde' rechtsd-
walingen, waardoor verdachten onterecht op vrije voeten zijn gebleven. Het staat vast dat er nog haken en ogen
aan ons strafrechtelijk bewijsstelsel zitten. Voor een optimale bewijsvoering lijkt het mij daarom zinvol dat ieder
bewijsmiddel afzonderlijk en de bewijsconstructie als geheel wordt geanalyseerd met inachtneming van alle
risico's. Deze analyses worden bij voorkeur verricht door juristen en deskundigen tezamen, waarbij er voldoende
falsificatie plaatsvindt. Op deze manier kunnen verschijnselen als tunnelvisie, *confirmation bias* en cognitieve
dissonantie worden tegengegaan, wat het vertrouwen in ons strafrecht ten goede komt.

Voor dit artikel zijn de volgende bronnen gebruikt:

[i] www.forensischinstituut.nl/wie_zijn_wij/geschiedenis.

[ii] The Innocence Project (USA, Canada) en project Gereede Twijfel (Nederland) zijn initiatieven opgericht door juristen en
wetenschappers met het doel om opheldering te geven over (vermeende) gerechtelijke dwalingen, zie www.innocenceproject.org
en www.projectgeredetwijfel.nl.

[iii] NFI (2006) Vakbijlage – De essenties van forensisch DNA-onderzoek, versie 2, op [http://vaklokaal-nlt.nl/wp-content/
uploads/2010/10/de-essenties-van-dna-onderzoek.pdf](http://vaklokaal-nlt.nl/wp-content/uploads/2010/10/de-essenties-van-dna-onderzoek.pdf).

[iv] Malsch 2013, p. 97.

[v] Malsch 2013, p. 92.

[vi] Malsch 2013, p. 99.

[vii] Ibid.

[viii] Ibid.

[ix] DNA-kenmerken worden weergegeven aan de hand van 'pieken'. Deze pieken kunnen bij mengprofielen of onvolledige profielen
mogelijk van meerdere personen zijn en moeten daarom worden vastgesteld en geïnterpreteerd door de DNA-deskundige. Dit kan
gepaard gaan met een zekere mate van subjectiviteit. Zie Malsch 2013, p. 99.

Voor de overige bronnen kunt u onze site raadplegen, alwaar het hele artikel staat gepubliceerd inclusief het notenapparaat.

De ‘criminele burgerinfiltrant’: wel of niet?

René F. voor justitie naar Libanon?

De spraakmakende René F. zaak

Wie de afgelopen maanden het nieuws gevolgd heeft is het waarschijnlijk al eens tegengekomen: de grote douane en corruptie-zaak, waarbij meerdere verdachten zijn betrokken. In deze zaak zou Gerrit G. tegen betaling 4000 kilo cocaïne hebben doorgelaten in de Rotterdamse haven.[i] Gerrit G. zou zeker 3,5 miljoen euro hebben verdiend aan dit strafbare feit.[ii] René F. werd als een van de medeverdachten gezien in het onderzoek, hij zou Gerrit G. hebben geholpen met de invoer van 3000 kilo van de cocaïne. Later in het proces blijkt iets bijzonders: medeverdachte René F. is naar Libanon vertrokken om informatie voor de politie in te winnen over de andere hoofdverdachten.[iii]

In december vangt het proces aan tegen de verdachten in de corruptiezaak. René F. verklaart op zitting dat hij als crimineel burgerinfiltrant werkzaam is geweest in Libanon. Hier heeft hij informatie over zijn medeverdachten verzameld, die het onderzoeksdossier zou kunnen aanvullen.[iv] Volgens bronnen zou René F. voor zijn eigen veiligheid naar Libanon gevlucht zijn, maar dit is volgens hem niet waar. Hij vertrok niet naar Libanon om Nederland te ontvluchten, maar om informatie te verzamelen tegen de andere verdachten in de corruptiezaak. Deze informatie zou hij hebben ingewonnen voor het Team Criminele Inlichtingen (TCI). Het Openbaar Ministerie zou hiervan op de hoogte zijn, aldus René F. Het Openbaar Ministerie geeft echter aan niet op de hoogte te zijn geweest van de infiltratie en stelt dan ook dat het niet heeft samengewerkt met René F.[v]

Het Openbaar Ministerie en René F. beweerden dus beiden iets anders. Dit leidde in de media tot een moeilijk oplosbare vraag: “Is René F. nu een burgerinfiltrant of niet?”

Afbeelding: criminele burgerinfiltranten René F, Marco E. en Henk F.

Door: Bianca Willemsen

Wettelijke grondslag voor infiltratie

Om de vraag te kunnen beantwoorden of René F. kan worden aangemerkt als burgerinfiltrant, is het belangrijk eerst te weten wat infiltratie precies inhoudt. De mogelijkheid tot infiltratie staat beschreven in de Wet Bijzondere Opsporingsbevoegdheden (hierna: Wet BOB).[vi] Deze wet is te vinden in het Wetboek van Strafvordering en bevat de wettelijke grondslag voor opsporingsmethoden die zeer risicovol kunnen zijn voor de beheersbaarheid en integriteit van de opsporing, of een inbreuk kunnen maken op (grond)rechten van het individu.[vii] Infiltratie is zo’n risicovolle opsporingsmethode. Bij infiltratie wordt gesproken van **‘het deelnemen of medewerking verlenen aan een groep van personen, waarvan redelijkerwijs kan worden vermoed dat er daarbinnen misdrijven worden beraamd of gepleegd.’**[viii] De infiltrant ‘infiltreert’ als het ware in de groep van misdadigers, en neemt ook deel aan de activiteiten van die groep. De betreffende persoon kan zich tijdens de infiltratie dus ook bezighouden met criminele handelingen en kan tijdens zijn infiltratie ook strafbare feiten begaan. Een infiltrant werkt omwille van zijn eigen veiligheid onder een fictieve identiteit. Tijdens zijn

infiltratie zal hij dus een andere identiteit aannemen. De infiltrant heeft duurzaam contact met de groep verdachten en zal proberen de groep misdadigers te ontmaskeren.[ix] Tijdens de infiltratie zal hij bewijs proberen te verzamelen dat kan leiden tot een veroordeling.

De Officier van Justitie is de persoon die de infiltratie beveelt, ingevolge artikel 126h Wetboek van Strafvordering. De infiltratie geschiedt in het kader van een strafrechtelijk onderzoek, in geval van verdenking van een misdrijf dat een ernstige inbreuk zou kunnen opleveren op de rechtsorde. Het onderzoek moet de infiltratie dringend vorderen.[x] Het is dus een ingrijpend dwangmiddel, wat niet zomaar kan worden ingezet.

Burgerinfiltratie

Er zijn meerdere vormen van infiltratie. Dit hangt veelal af van de persoon die de infiltratie verricht. Meestal wordt de infiltratie verricht door politieambtenaren. Dit is het uitgangspunt, zoals ook staat beschreven in artikel 126h Wetboek van Strafvordering. Politieambtenaren hebben immers de meeste kennis van de misdadigers. Zij hebben de misdadigers vaak al langere tijd bestudeerd, hebben daarnaast weet van de mogelijke risico's die de infiltratie met zich mee kan brengen en kunnen tot slot vaak beter op die risico's inspelen. Echter, er kunnen naast politieambtenaren ook burgers worden ingezet voor de infiltratie: Dit zijn de zogenoemde 'burgerinfiltranten'. Burgerinfiltratie staat beschreven in artikel 126w Wetboek van Strafvordering. Het artikel luidt als volgt:

"In een geval als bedoeld in artikel 126h, eerste lid, kan de officier van justitie, indien het onderzoek dit dringend vordert, met een persoon die geen opsporingsambtenaar is, overeenkomen dat deze bijstand verleent aan de opsporing door deel te nemen aan of medewerking te verlenen aan een groep van personen waarbinnen naar redelijkerwijs kan worden vermoed misdrijven worden beraamd of gepleegd." [xi]

Voorzorgsmaatregelen en risico's

Burgerinfiltratie brengt veel risico's met zich mee en dus moeten de nodige voorzorgsmaatregelen genomen worden om de veiligheid van de burgerinfiltrant te kunnen garanderen. Vandaar dat burgerinfiltratie pas mogelijk is op het moment dat het onderzoek dit dringend vordert, zoals ook in het artikel staat beschreven. Een belangrijke vraag kan zijn waarom de overheid burgers zou willen inzetten voor dergelijke, soms ook gevaarlijke, opsporingsmethoden. Moet de individuele burger niet juist beschermd worden tegen groepen misdadigers en praktijken uit de onderwereld? Het antwoord hierop is dat infiltratie door een opsporingsambtenaar simpelweg niet altijd mogelijk is, waardoor alternatieven geboden moeten worden. Dit staat beschreven in lid 2 van artikel 126w Wetboek van Strafvordering:

"Toepassing van het eerste lid vindt alleen plaats indien de officier van justitie van oordeel is dat geen bevel als bedoeld in artikel 126h, eerste lid, kan worden gegeven."

Dus enkel wanneer infiltratie door een politieambtenaar echt niet mogelijk is, wordt burgerinfiltratie als opsporingsmethode ingezet. De Officier van Justitie kan dan een burger inzetten als infiltrant. Hiervoor moet wel een schriftelijke overeenkomst gesloten worden tussen de Officier van Justitie en de betreffende burger. Het is namelijk mogelijk dat de burger zelf in de groep ook strafbare feiten zal begaan. De burger moet hierop wel voorbereid zijn en mag ook niet verder gaan dan strikt noodzakelijk is.[xii] Tevens mag hij de misdadigers niet uitlokken tot het plegen van strafbare feiten (ook wel het *Tallon-criterium*). Het uitlokken van strafbare gedragingen is namelijk strafbaar ingevolge artikel 47 lid 1 sub 2 WvSr.

Voor het plegen van strafbare feiten moet de burgerinfiltrant gevrijwaard worden, zodat hij niet gestraft wordt voor de handelingen die hij tijdens zijn infiltratie verricht. Daarnaast kan de burgerinfiltrant recht hebben op een bepaalde beloning voor zijn werkzaamheden. Het werk kan immers gevaarlijk voor hem zijn; de infiltrant loopt het risico ontmaskerd te worden en dit kan grote consequenties hebben. Dit zijn allemaal dingen die moeten worden afgesproken en vastgelegd in het contract. De burger gaat zich immers op onveilig terrein bevinden en dit kan een flinke impact hebben op desbetreffende persoon.

INFILTREREN

**IS DAT EIGENLIJK
NIET GEWOON
EEN SOORT
INBURGEREN**

Loesje

Postbus 1045 6801 BA Arnhem www.loesje.nl

Het is dus belangrijk dat hij weet wat hem te wachten staat en wat voor gevolgen de infiltratie voor hem kan hebben, zowel op praktisch als op psychisch gebied, maar ook gevolgen die de infiltratie zou kunnen hebben voor zijn naaste familie en vrienden.

De criminele burgerinfiltrant

Naast de groep burgerinfiltranten is er nog een andere specifieke groep infiltranten, namelijk de criminele burgerinfiltranten. ***“De criminele burgerinfiltrant is eigenlijk een misdadiger, die door de politie wordt ingezet teneinde deel te gaan nemen of blijven uitmaken van een criminele organisatie, met het doel andere misdadigers te kunnen oppakken.”*** [xiii]

Criminelen hebben vaak meer kennis van de onderwereld. De samenwerking tussen Justitie en deze misdadigers kan wat dat betreft dus een meerwaarde hebben. [xiv] René F. zou ook kunnen worden aangemerkt als crimineel burgerinfiltrant. Hij was immers ook zelf één van de hoofdverdachten in het onderzoek naar de douane- en corruptiezaak. Dat maakt hem dus geen ‘normale’ burgerinfiltrant.

Tot 2013 was het inzetten van criminele burgerinfiltranten verboden. Er zouden teveel risico’s verbonden zijn aan de opsporingsmethode, waardoor het niet wenselijk was dat deze methode werd ingezet door justitie. Dit verbod is echter opgeheven in maart 2014 door toenmalig Minister van Veiligheid & Justitie Ivo Opstelten, waardoor het inzetten van criminelen als burgerinfiltrant weer is toegestaan.[xv] Het verbod werd opgeheven omdat het Openbaar Ministerie en de politie door het criminele infiltratie-verbod enorm beperkt werden in hun opsporingsmogelijkheden en hiermee ook de aanpak van de georganiseerde criminaliteit.[xvi] Het inzetten van criminele burgerinfiltranten is tot op heden nog steeds toegestaan. Het komt echter niet vaak voor dat criminelen ook daadwerkelijk worden ingezet als burgerinfiltrant.

René F: criminele burgerinfiltrant of niet?

Vaststaat dat het Openbaar Ministerie toestemming moet geven voor een risicovolle actie als (criminele) burgerinfiltratie. In de douane- en corruptiezaak waarin René F. heeft geopereerd bestaat de vraag of deze toestemming wel daadwerkelijk is verleend. René F. geeft zoals eerder besproken aan te hebben gehandeld ten behoeve van het onderzoek, maar het Openbaar Ministerie ontkent hier enig aandeel in te hebben. Volgens de woordvoerder van het Openbaar Ministerie is er helemaal geen toestemming gegeven aan René F. om informatie te verzamelen tegen de andere verdachten, hier heeft het Openbaar Ministerie niet eens weet van gehad.[xvii] René F. zou dit op eigen houtje hebben gedaan. De tegenstrijdige verklaringen hebben in de media tot de vraag geleid of René F. nu kan worden aangemerkt als criminele burgerinfiltrant; een terechte vraag. De tijd zal het ons wellicht leren, er zijn namelijk verder geen uitspraken meer gedaan waaruit men zou kunnen afleiden dat René F. daadwerkelijk is ingezet als criminele burgerinfiltrant. Voor nu zullen we het met de tegenstrijdige verklaringen van het Openbaar Ministerie en René F. moeten doen.

Voor dit artikel zijn de volgende bronnen gebruikt:

- [i] J. Meeus, ‘OM eist 16 jaar tegen corrupte douanier Gerrit G.’, *NRC* 29 november 2016.
- [ii] Ibidem.
- [iii] <http://www.boevennieuws.nl/nieuws/rene-f-criminele-burgerinfiltrant/> (Geraadpleegd op 3 januari 2017).
- [iv] Ibidem.
- [v] Ibidem.
- [vi] Wet Bijzondere Opsporingsbevoegdheden (Geraadpleegd op 4 januari 2017)
- [vii] <http://beveiliging.rv-webdesign.nl/BOA/DeWetBijzondereOpsporingsbevoegdheden.html> (Geraadpleegd op 4 januari 2017)
- [viii] Ibidem.
- [ix] Senne Meeus, ‘Strafbaarheid of straffeloosheid van infiltranten’, *Jura Falconis* 2006-2007 (Geraadpleegd op 16 januari 2017)
- [x] Artikel 126h lid 1 Wetboek van Strafvordering (Geraadpleegd op 10 januari 2017)
- [xi] Artikel 126w lid 1 Wetboek van Strafvordering (Geraadpleegd op 10 januari 2017)
- [xii] Artikel 126w lid 3 Wetboek van Strafvordering (Geraadpleegd op 10 januari 2017)
- [xiii] O.S. Pluimer, Een oude bekende in het Nederlandse strafproces, de criminele burgerinfiltrant (Geraadpleegd op 16 januari 2017)
- [xiv] Ibidem.
- [xv] O.S. Pluimer, ‘Criminele Burgerinfiltratie’: Een onderzoek naar de herintroductie van de criminele burgerinfiltrant in het Nederlandse strafproces, september 2015 (Geraadpleegd op 16 februari 2017)
- [xvi] Ibidem.
- [xvii] Sander Sonnemans, ‘Drugsverdachte René F. wil na mislukte liquidatie beerput open’, *Algemeen Dagblad*, 23 november 2016 (Geraadpleegd op 16 februari 2017).

ISD-maatregel in de praktijk

In hoeverre draagt de ISD-maatregel daadwerkelijk bij aan de vermindering van recidive onder stelselmatige daders?

Door: Richelle van Grinsven

Criminaliteit brengt enorme overlast voor de maatschappij met zich mee. Het grootste gedeelte van deze overlast wordt veroorzaakt door zogenoemde recidivisten; mensen die herhaaldelijk strafbare feiten blijven plegen. In 2003 werden maar liefst 5.883 personen in Nederland aangemerkt als zeer actieve veelplegers.^[i] Om de maatschappij te beschermen tegen deze grote groep zeer actieve veelplegers, is dan ook in 2004 de Wet Maatregel Plaatsing in een Inrichting voor Stelselmatige Daders in werking getreden. Deze wet maakt het rechters mogelijk om meerderjarige zeer actieve veelplegers te plaatsen in een daartoe bestemde inrichting. Deze maatregel wordt ook wel de ISD-maatregel genoemd.

Merkwaardig is dat in 2011 het aantal zeer actieve veelplegers in Nederland is verminderd met maar liefst 24% ten opzichte van de cijfers uit 2003.^[ii] Of deze afname al dan niet volledig te danken is aan de invoering van de ISD-maatregel, is natuurlijk slechts de vraag. In dit artikel zal ik dan ook ingaan op de vraag of en in hoeverre de ISD-maatregel tot nu toe daadwerkelijk bijgedragen heeft aan de vermindering van recidive onder stelselmatige daders.

Wat is ISD en wanneer kan het worden opgelegd?

De ISD-maatregel bestaat in principe uit twee fases: de intramurale en extramurale fase.^[iii] De intramurale fase geschiedt in een penitentiaire inrichting. De extramurale fase is gericht op de terugkeer in de maatschappij. De lengte van deze fases hangt onder meer af van de bereidheid van de ISD'er tot medewerking aan de behandeling, de training die gevolgd moet worden en de voortgang hiervan.^[iv] Het kan ook voorkomen dat de ISD'er helemaal geen extramurale fase doorloopt. Tijdens de intramurale fase kan er verlof worden verleend voor minimaal twee en maximaal 52 uur per week.^[v] Factoren die hierbij van belang zijn, zijn de individuele omstandigheden en het gebreken verantwoordelijkheidsbesef van de ISD'er.^[vi] Tussen de intramurale en de extramurale fase kan eventueel een 'half open fase' worden ingesteld, waarbij de ISD'er alleen 's nachts in de inrichting hoeft te verblijven.

Aan de oplegging van de ISD-maatregel kleven strenge vereisten. Dit omdat de maatregel zeer ingrijpend is. Een ISD-maatregel wordt namelijk in beginsel voor de duur van twee jaar opgelegd, terwijl de gepleegde strafbare feiten wellicht niet een gevangenisstraf van gelijke duur zouden rechtvaardigen. Art. 38m Sr geeft aan dat de ISD-maatregel enkel kan worden opgelegd voor feiten waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten.^[vii] Daarnaast moet de verdachte minimaal driemaal onherroepelijk veroordeeld zijn voor een misdrijf. De ISD kan alleen worden opgelegd wanneer er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de verdachte wederom een misdrijf zal begaan. Als laatste criterium moet de veiligheid van personen of goederen het opleggen van de maatregel eisen.^[viii]

De ISD-maatregel is bedoeld als ultimum remedium. Dit wil zeggen dat rechter de ISD-maatregel pas zou mogen opleggen wanneer andere straffen of maatregelen blijkbaar de recidive niet hebben kunnen voorkomen en waarschijnlijk geen effect zullen hebben op de recidive van de verdachte.^[ix] Volgens mr. Lünemann wordt er door rechters veel waarde gehecht aan dit ultimum remedium-karakter van de ISD-maatregel. Zij stelt dat een rechter niet snel ISD zal opleggen indien er nog andere trajecten mogelijk zijn die kunnen leiden tot gedragsverandering.^[x]

De Hoge Raad heeft bepaald dat de ISD-maatregel niet kan worden gecombineerd met een vrijheidsstraf.^[xi] Een combinatie van de gevangenisstraf en de ISD-maatregel zou namelijk een van de doelen van de maatregel ondermijnen: de resocialisatie van de verdachte. Het voornaamste doel van de ISD-maatregel is het beveiligen van de samenleving, doordat het de veelpleger tijdelijk onmogelijk wordt gemaakt om strafbare feiten te plegen. Daarnaast is er in de ISD ook aandacht voor het bijdragen aan een oplossing voor de individuele problematiek van de veelpleger.

En, werkt het?

Om te zien of de ISD-maatregel daadwerkelijk heeft geleid tot minder criminaliteit, moet worden gekeken naar het incapacitatie-effect van de maatregel. Dit cijfer geeft aan hoeveel delicten er *niet* zijn gepleegd, omdat het door de ISD-maatregel feitelijk onmogelijk was voor de veelpleger om strafbare feiten te plegen. Volgens berekeningen zou het incapacitatie-effect per ISD'er per jaar gemiddeld op zo'n 5,5 delicten liggen.[xii] Deze berekening is gemaakt op basis van het gemiddeld aantal gepleegde delicten van ISD'ers in laatste vijf jaar voorafgaand aan de oplegging van de ISD-maatregel. In principe zouden dit aantal delicten dus niet gepleegd kunnen worden tijdens de ISD. Echter is dit cijfer niet compleet betrouwbaar, aangezien er natuurlijk ook tijdens de ISD - vooral in de extramurale fase - delicten kunnen worden gepleegd. Volgens Fred Teeven, oud-staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, zouden er dankzij de invoering van de ISD-maatregel duizenden strafzaken per jaar voorkomen worden.[xiii]

Het tweede doel van de ISD-maatregel is het verminderen van de recidive van de stelselmatige dader. Uit onderzoek van het WODC blijkt dat ISD'ers die in 2009 en 2010 uitgestroomd zijn zo'n negen procent minder recidive vertonen dan veelplegers die een vrijheidsstraf opgelegd kregen.[xiv] Ook op dit gebied lijkt de maatregel dus goede resultaten te behalen. Wel blijft het recidivecijfer van deze groep ISD'ers alarmerend hoog. Ongeveer 74% van de stelselmatige daders kwam binnen twee jaar na afloop van de ISD-maatregel opnieuw in aanraking met justitie.[xv]

Volledigheidshalve dient er wel een opmerking bij deze cijfers te worden geplaatst. Deze cijfers komen namelijk onder meer voort uit gegevens van het openbaar ministerie over gepleegde strafbare feiten. Echter, niet alle gepleegde strafbare feiten worden door het openbaar ministerie ontdekt en niet alle strafbare feiten kunnen worden herleid tot een concrete dader. Dit betekent dus dat deze gegevens slechts een schatting zijn van het werkelijke misdaadcijfer. Desondanks lijkt de ISD-maatregel toch een zeer positief effect te hebben op de vermindering van criminaliteit die wordt veroorzaakt door veelplegers.

Het lijkt er aldus op dat de stelselmatige daders die het ISD-traject hebben gevolgd verbeteringen hebben gemaakt op het gebied van recidive. Ook de bescherming van de maatschappij tegen veelplegers lijkt zeer gebaat te zijn door deze maatregel. Het valt niet met volledige zekerheid te zeggen, maar het lijkt erop dat de enorme vermindering van het aantal zeer actieve veelplegers het afgelopen decennia in verband staat met de invoering van de ISD-maatregel. Toch valt bijna driekwart van de ISD'ers terug in het oude, criminele gedrag. De ISD-maatregel is aldus geen wondermiddel tegen recidive van veelplegers gebleken. Gegeven dat het stelselmatige gedrag van de ISD'ers lastig te veranderen blijkt, zou een recidivepercentage van nul dan ook een onrealistische doelstelling zijn. In de toekomst zal verder moeten blijken of de vermindering van de recidive door de ISD-maatregel zal standhouden.

Voor dit artikel zijn de volgende bronnen gebruikt:

- [i] N. Tollenaar & A.M. van der Laan, *Monitor veelplegers 2013*, Den Haag: WODC, 2013, p. 4.
- [ii] N. Tollenaar & A.M. van der Laan, *Monitor veelplegers 2013*, Den Haag: WODC, 2013, p. 4.
- [iii] <https://www.commissievantoezicht.nl/dossiers/ISD/doelstellingen/>, geraadpleegd op 21 februari 2017
- [iv] <https://www.commissievantoezicht.nl/dossiers/ISD/isd-maatregel/>, geraadpleegd op 21 februari 2017
- [v] Artikel 20c Regeling Tijdelijk Verlaten van de Inrichting
- [vi] <https://www.commissievantoezicht.nl/dossiers/ISD/isd-maatregel/>, geraadpleegd op 21 februari 2017
- [vii] Art. 38m lid 1 onder 1 Wetboek van Strafrecht.
- [viii] Art. 38m lid 1 onder 3 Wetboek van Strafrecht.
- [ix] K. Lünemann, Met de blik van de rechter. Juridische overwegingen aangaande de ISD-maatregel, *Justitiële Verkenningen* 2009, nr. 2, p. 107.
- [x] K. Lünemann, Met de blik van de rechter. Juridische overwegingen aangaande de ISD-maatregel, *Justitiële Verkenningen* 2009, nr. 2, p. 107.
- [xi] HR 21 maart 2006, NJ 2006, 223.
- [xii] M. Goderie en K.D. Lünemann, *De maatregel Inrichting voor Stelselmatige Daders: Procesevaluatie*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, 2008, p. 38
- [xiii] <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2012/03/28/teeven-isd-maatregel-effectief-bij-aanpak-veelplegers>, geraadpleegd op 21 februari 2017
- [xiv] N. Tollenaar, A.M. van der Laan & K.A. Beijersbergen, Factsheet 2014-3: Korte- en langetermijneffecten van de ISD-maatregel, WODC, 2014, p. 5-6.
- [xv] N. Tollenaar, A.M. van der Laan & K.A. Beijersbergen, Factsheet 2014-3: Korte- en langetermijneffecten van de ISD-maatregel, WODC, 2014, p. 5-6.

DE BRAUW
BLACKSTONE
WESTBROEK

WLADIMIROFF
ADVOCATEN

Universiteit Utrecht